

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Violeta Šumanová

Analýza a komparace antagonistů ve vybraných románech Jane
Austenové

Bakalářská práce
Praha 2024

Vedoucí práce: Mgr. Klára Petříková, Ph.D.

Obor: Program SHV – Modul jazyků a literatury

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

.....

Violeta Šumanová

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí Mgr. Kláře Petříkové, Ph. D. za trpělivost, nesčetné rady a podporu, jichž se mi dostalo.

OBSAH

ÚVOD	6
1. JANE AUSTENOVÁ	7
1.1 TVORBA JANE AUSTENOVÉ	11
1.2 PÝCHA A PŘEDSUDEK	13
1.3 OPATSTVÍ NORTHANGER	16
2 TEORETICKÝ RÁMEC	18
2.1 ANTAGONISTÉ V LITERATUŘE OSMNÁCTÉHO A DEVATENÁCTÉHO STOLETÍ.....	18
2.2 ANTAGONISTÉ JANE AUSTENOVÉ.....	20
3 ANALÝZA A KOMPARACE ANTAGONISTŮ JEDNOTLIVÝCH DĚL ..	25
3.1 ANALÝZA A KOMPARACE ANTAGONISTŮ ROMÁNU <i>PÝCHA A PŘEDSUDEK</i>	25
3.1.1 <i>George Wickham vs Fitzwilliam Darcy vs Pan Collins</i>	25
3.1.2 <i>Lady Catherine de Bourgh a Caroline Bingleyová</i>	32
3.2 ANALÝZA A KOMPARACE ANTAGONISTŮ ROMÁNU <i>OPATSTVÍ NORTHANGER</i>	35
3.2.1 <i>Gotické iluze Catherine Morlandové</i>	35
3.2.2 <i>Isabella a John Thorpovi</i>	37
3.2.3 <i>Generál Tilney a Frederick Tilney</i>	39
4 KOMPARACE ANTAGONISTŮ	41
4.1 KOMPARACE ANTAGONISTŮ V OBOU DÍLECH.....	41
4.1.1 <i>George Wickham a John Thorpe (a Frederick Tilney)</i>	41
4.1.2 <i>Isabella Thorpová a Caroline Bingleyová</i>	43
4.1.3 <i>Generál Tilney, lady Catherine de Bourgh a paní Bennetová</i>	45
ZÁVĚR.....	47
BIBLIOGRAFIE	49

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je analyzovat a porovnat antagonisty románů *Pýcha a předsudek* a *Opatství Northanger* z pera anglické spisovatelky Jane Austenové. Práce nejprve představí Jane Austenovou a vykreslí dobu, v níž psala, a jakým způsobem její tvorbu ovlivnila. Dále práce shrne děje obou knih a zmíní okolnosti jejich vzniku. V hlavní části práce představí antagonisty obou románů, v rámci jednoho díla je porovná a následně porovná antagonisty, jež patří do stejných kategorií, napříč dvěma romány. Závěr práce představí různé kategorie, do nichž antagonisté těchto děl patří a shrne, k jakému výsledku analýza a komparace došla.

Abstract

The aim of this bachelor's thesis is to analyse and compare the antagonists of the novels *Pride and prejudice* and *Northanger Abbey* written by Jane Austen. Thesis will first introduce Jane Austen and describe the time in which she wrote and how it influenced her work. Next, the thesis will summarize the plots of both books and mention the circumstances of their creation. The main part of the thesis will introduce the antagonists of both novels, compare them and then compare the antagonists, who belong to the same categories, throughout the two novels. Finally, the thesis will introduce the different categories to which the antagonists of these works belong and summarise the conclusion reached by the analysis and comparison.

Klíčová slova:

Jane Austenová, Pýcha a předsudek, Opatství Northanger, analýza, komparace, antagonisté

Úvod

Jane Austenová je jednou z nejvýznamnějších spisovatelek anglické literatury. Její romány reflektují společenské normy, mezilidské vztahy a morální otázky, jež představuje její rozmanité množství postav. V jejích dílech vystupují jak hrdinky a hrdinové, tak mnozí antagonisté, díky nimž se vyvíjí jak děj, tak charakter hlavních postav. Jak hrdinové, tak antagonisté jsou nepostradatelnými postavami v ději, a jak tato práce ukáže, antagonisté nemusí vždy mít fyzickou podobu.

Tato bakalářská práce nejprve představí Jane Austenovou a okolnosti, jež ji přivedly k dráze spisovatelky a obecně představí romány *Pýcha a předsudek* a *Opatství Northanger*, na něž se tato práce primárně zaměřuje. Poté vysvětlí termín „antagonista“ a jakou roli hraje v románech Jane Austenové. Následně bude antagonisty a jejich roli v ději analyzovat a v rámci jednoho díla porovnávat – v této kapitole budou představeni hlavní, vedlejší a skrytí antagonisté, již jsou více či méně důležití pro vývoj děje i samotných postav. V další kapitole tato práce předeště, jak se mezi těmito dvěma romány liší role antagonistů, jak ovlivňují děj a jakým způsobem působí na protagonisty. Nakonec práce antagonisty podle jejich charakterových vlastností a funkce rozdělí do kategorií a předloží závěry, k nimž analýzou a komparací došla.

1. Jane Austenová

„Máme teď další holčičku, hračku pro Cassy a její budoucí kamarádku. Bude to Jenny.“¹ Takto pan Austen popisuje narození své nejmladší dcery – Jane. Tuto skutečnost pan Austen zmiňuje jen mimochodem v dopise, ve kterém píše například také o obavách, že bude zanedbána rolba kvůli velkým mrazům. Na první pohled by se George Austen mohl zdát jako otec, který si od svých dětí drží citový odstup od svých dětí, „ale jeho hravý způsob, jakým vymýšlel zdobněliny jmen svých dětí, nebo nápad, že miminko bude pro starší sestru Cassy ‚hračkou‘, ho ukazuje jako moderního, ‚něžného‘ otce, nikoli jako strážce disciplíny, jakým jejich otec byl v uplynulých desetiletích. Byl to muž, který se o své děti staral a dával jim to najevo. Ze záznamů je zřejmé, že skoro všechny děti ho na oplátku hluboce milovaly.“²

Z románů Jane Austenové je patrné, jak pro ni byla rodina důležitá – například vztah Jane a její sestry Cassandry je paralelně líčen až téměř idylickým vztahem například v *Pýše a předsudku* mezi Elizabeth a její sestrou Jane či v románu *Rozum a cit* mezi sestrami Elinor a Mariannou. V jejích dílech se však projevují i osudy jejích sourozenců – jejího staršího bratra Edwarda si vzal do péče bezdětný manželský pár, již byli příbuzní s panem Austenem. Díky novému domovu se z adoptovaného Edwarda stal nejbohatší a nejvíce zajištěný člen rodiny Austenových, i když do ní už nepatřil. Jane měla sedm sourozenců (šest bratrů a jednu sestru) a ke svým bratrům byla připoutána jak citově, tak posléze i materiálně.

Čím byla Jane starší, tím častěji se „popelčin“ příběh jejího bratra stával častějším námětem jejích příběhů. Motiv přemístěvaného dítěte se v jejích knihách často opakuje (Frank Churchill z románu *Emma*, Fanny Priceová z románu *Mansfieldské panství* nebo Anne Elliotová z románu *Pýcha a přemlouvání*).

Zatímco většina bratrů odcestovala za dobrodružstvím do světa (například James se vydal na studia do Oxfordu a Francis s Charlesem studovali na Královské námořní akademii a následně cestovali na moři), Jane a Cassandra zůstávaly doma. Většinu času trávily v hloubi deštivého venkova a psaly příběhy, jelikož to byla jedna z mála činností, které mohly nenuceně vykonávat. „Samotná Jane si uvědomovala, o co dívky přicházejí, a na své bratry žárlila. „*Edward a Frank odešli pryč, aby hledali štěstí. Frank se brzy vrátí a pomůže nám najít to naše,*“ napsala Jane.“³

¹ WORSLEY, Lucy. *Jane Austenová: biografie*. Přeložila Runka ŽALUDOVÁ. V Praze: Slovart, 2018. ISBN 9788075295590, str. 26.

² Tamtéž.

³ Tamtéž, str. 42.

Roku 1783 započalo sedmileté Jane a desetileté Cassandře soukromé vzdělávání v Oxfordu, kde se k nim připojila jejich dvanáctiletá sestřenice Jane Cooperová. Existuje několik teorií, proč byla Jane poslána z domova v tak útlém věku. Jedna zní, že nehodlala opustit svou sestru – „kdyby Cassandru odsoudili k setnutí hlavy, Jane by chtěla, aby hlavu usekli i jí.“⁴ Další teorie je poněkud prostší – ekonomické důvody. Po epidemii spalniček a po následujících neblahých událostech, které postihly Austenova děvčata a jejich sestřenici, se sestry vrátily roku 1786 domů.

Jane do svých sedmnácti let napsala řadu prací – souborně jsou nazývány *Juvenilia*⁵. Jejich součástí byly krátké povídky, básně, modlitby, ale také humorné parodie na dobovou literaturu. Například příběh *Krásná Cassandra* obsahuje dvanáct kapitol a každá kapitola obsahuje jen jednu větu. Napsala také parodii na anglické dějiny: *Dějiny Anglie od panování Jindřicha IV. do smrti Karla I.* (styl psaní zde odpovídá středoškolskému jazyku studenta a jeho pohledu na dějiny).

Zanedlouho poté byla Jane uvedena do společnosti, což zahrnovalo události, jako jsou různé návštěvy a plesy, které byly místem potenciálního setkání s budoucím manželem. Tyto společenské události Jane velice často popisuje ve své tvorbě.

K významným inovacím Janiny tvorby patřil její pohled na hlavní hrdinky. V knihách totiž neměly figurovat dokonalé, ale ani slaboduché hrdinky. Jane je zkrátka chtěla vyobrazit jako ženy, které se projevují účelně a energicky, dělají chyby a učí se.

Po roce 1793 se Jane pustila do svého prvního konceptu knihy, jež tehdy nazvala *Elinor a Marianne*, který nakonec vyjde jako *Rozum a cit*. Jane toto dílo začala psát formou dopisů, ale bylo vydáno až roku 1811, kdy už dopisová forma vyprávění vyšla z módy. A tak musela Jane Austenová své dílo přepsat do podoby, jak jej známe dnes – vyprávění erformou s přímou řečí.

V říjnu roku 1796 začala Jane pracovat na novém románu, který dostal název *First Impressions* (česky *První dojmy*)⁶. Toto dílo Jane sepisovala necelý rok (do srpna 1797). Otec Jane Austenové byl zapálený čtenář, a jakmile se mu dostal do rukou rukopis *First Impressions*, uvědomil si, že je to kniha hodna vydání. Vzal na sebe úlohu literárního agenta své dcery a 1. listopadu 1797 nabídl *First Impressions* nakladateli. Janin otec byl nicméně ve své úloze neúspěšný.

⁴ Tamtéž, str. 52.

⁵ Juvenilia = prvotiny nebo texty, které autor napsal v mládí.

⁶ Můj překlad, původní název nemá oficiální překlad.

Jane pokračovala v psaní a v letech 1798–1799 napsala román *Susan*, který prodala nakladateli a jenž měl vyjít okolo roku 1804. Jane nakladateli prodala autorská práva na dílo, což znamenalo, že nakladatel neměl žádnou povinnost dílo vydat a také že jej následujících šest let nevydal. Je možné, že nakladatel nechtěl *Susan* publikovat, protože Jane v románu zesměšňuje gotické romány, které byly v devadesátých letech 18. století velmi čtené a které také byly pro nakladatele velice výnosné. Kromě této teorie se však nabízí i jednodušší vysvětlení. *Susan* měla roku 1804 vyjít, ale nakladatel se dostal do finančních potíží. Roku 1806 byl publikován román *Susan*, avšak od jiného autora, a tudíž Jane své dílo přejmenovala na *Catherine*. Jane Austenová se však vydání tohoto díla, které se ke čtenářům dostane jako *Opatství Northanger* (název údajně zvolila Cassandra po smrti své sestry), nedožila.

V roce 1809 se Janiným literárním agentem stal její bratr Henry. Henry byl ve své roli úspěšnější než jejich otec a roku 1810 byl k vydání přijat Janin román *Elinor a Marianne* pod názvem *Rozum a cit*. Jeho nakladatel Thomas Egerton vydával vojenskou literaturu a byl dobrým, dlouholetým přítelem Henryho. Napoleonské války přispěly k vzestupu zájmu o vojenskou literaturu, a tak vyšší tržby nakladatele dovolily vydání tohoto románu. Takže Napoleon osobně, byť nepřímo, pomohl Jane dostat se do tisku. Kniha byla vydána „na vlastní náklady“ autora, takže se Jane podílela jak na zisku, tak na ztrátě (Jane byla přesvědčena, že se kniha prodávat nebude, proto šetřila, aby měla peníze na úhradu neprodaných výtisků). První Janin vydaný román sklidil ovace a Jane vynesl slávu a peníze. V tomto případě nemůžeme mluvit o slávě jejího jména, protože díla byla až do její smrti vydávána pod pseudonymem „by a Lady“ („napsáno dámou“), nicméně v jednom tištěném inzerátu na knihu omylem vyšlo „by a Lady A.“ („napsáno dámou A.“), „což autorce dodalo zajímavý aristokratický nádech tajemství.“⁷

V zimě roku 1811 začala Jane revidovat *First Impressions* na *Pýchu a předsudek*, jak jej známe dnes. Na podzim roku 1812 se dohodla s Thomasem Egertonem na vydání *Pýchy a předsudku* za mnohem lepších podmínek, než tomu bylo u *Rozumu a citu*. Druhý román měl grandiózní obchodní úspěch, jenž podpořily lichotivé recenze (o generace později tento román chválily i slavné spisovatelky jako Virginia Woolfová nebo Charlotte Brontëová). Tento úspěch umožnil dotisk druhého a třetího vydání (1813, 1817) a díky němu se velmi dobře začala prodávat i předchozí kniha *Rozum a cit*.

⁷ WORSLEY, Lucy. *Jane Austenová: biografie*. Přeložila Runka ŽALUDOVÁ. V Praze: Slovart, 2018. str. 241. ISBN 9788075295590.

Pan Egerton poté přišel za Jane, že by chtěl vydat další tři díla. Naštěstí už Jane Austenová svědomitě pracovala na *Emmě* a dalších románech. Mezi její nejznámější romány patří: *Rozum a cit*, *Pýcha a předsudek*, *Emma*, *Mansfieldské panství*, *Opatství Northanger*, *Pýcha a přemlouvání* anebo také *Lady Susan* (novela psána v dopisech). Rozepsala také díla, která nestihla dokončit: *Watsonovi* (dokončeno sestřenicí Jane – Catherine Anne Austenovou Hubbackovou), *Sanditon* či *Catherine neboli Altánek*.

Jane Austenová ve své kariéře prožila mnoho slávy, a i přese všechny nezdary musela být šťastná, že se živila tím, co milovala nejvíce.

Většina obdivovatelů Jane Austenové se mylně domnívá, že její autorství prozradil bratr Henry až po její smrti. Nebylo tomu tak. Skutečně to byl Henry, kdo se svěřil jedné dámě, která byla *Pýchou a předsudkem* uchválena, o autorství své sestry, ale stalo se tak ještě za života Jane Austenové.

Jedna z věcí, která se o Jane Austenové příliš neví, je, že život bez manžela si do jisté míry vybrala sama. Milostných vztahů s muži totiž neměla pomálu, a i když byl v jejím životě minimálně jeden vážný nápadník, postupně se v jejím životě objevilo pět potenciálních životních partnerů. Je dost možné, že „chtěla zůstat svobodna, protože věřila, že manželství, majetek a velká domácnost by se mohly stát vězením.“⁸

Jane Austenová zemřela v červenci 1817, mezi příčiny její smrti se uvádějí rakovina nebo Addisonova nemoc. Mezi fanoušky Jane Austenové koluje informace, že testy vlasů Jane Austenové prokázaly přítomnost velkého množství arzeniku. V tehdejší době se arzenik dával běžně do léků, se kterými se vzhledem k jedovatosti muselo zacházet opatrně. A právě léky obsahující arzenik mohly způsobovat žlučnickové záchvaty, kterými Jane trpěla. Možná, že Jane trpěla nějakou mírnější chorobou, ale byla nechtěně otrávena svými lékaři.⁹

⁸ Tamtéž, str. 8.

⁹ Tamtéž, str. 311.

1.1 Tvorba Jane Austenové

Jane Austenová je jedna z nejvýznamnějších anglických spisovatelek. Své romány tvořila na přelomu 18. a 19. století, což bylo období mnohých historických a společenských významných změn, jež ovlivnily její tvorbu.

Mezi významné historické události patřila Velká francouzská revoluce (1789–1799) nebo také napoleonské války (1803–1815). Obě tyto události měly značný vliv na společenský život v Anglii i na její politiku.

Co se týče britské společnosti, ta je v době Jane Austenové stále rigidní. Šlechta měla velký vliv na společenský život, na druhou stranu se začala formovat stále významnější střední třída. Tyto skutečnosti jsou jedněmi z hlavních motivů románů Austenové, v nichž se objevují vztahy mezi různými společenskými vrstvami se zaměřením na ekonomické a společenské tlaky, kterým čelí postavy jejich děl.

Období autorčina života doprovázela průmyslová revoluce, s čímž se pojily zásadní ekonomické změny a také změny v každodenním životě. Tradiční agrární společnost se totiž postupně proměňovala ve společnost průmyslovou a obchodní, z čehož plynuly změny ve společenské hierarchii a přerozdělení bohatství. Již zmíněné ekonomické změny ovlivňovaly rodiny, jako byla ta Jane Austenové, neboť pocházela, jak jsem již výše uvedla, z rodiny anglikánského duchovního, jež se řadila ke střední vrstvě.

Její díla odrážejí právě finanční nejistoty a obavy, jež tehdy byly časté – zejména ohledně postavení žen. Jelikož Jane Austenová totiž tvořila v době, kdy byla společenská role žen značně omezena. Ženy měly omezený přístup ke vzdělání, a to většinou končilo v mládí, neboť vyšší vzdělání či kariéra byly pro většinu žen nedostupné. Značně omezena byla také práva žen. Po sňatku se jejich právní status přenesl na manžela, tudíž ani nemohly vlastnit majetek – ženy byly ekonomicky závislé na manželích, svobodné ženy měly sice trochu větší svobodu, ale i v případě Jane Austenové byly často ekonomicky závislé na mužských rodinných příslušnících.¹⁰

Primární rolí ženy bylo stát se manželkou a matkou – z toho vyplýval vysoký tlak na sňatek, neboť manželství zajišťovalo ekonomické a společenské postavení a na neprovdané ženy bylo nahlíženo jako na níže postavené.

Tvorba Jane Austenové byla převratná z toho důvodu, že se její jedinečné ženské hrdinky vymykaly tehdejší literární a reálným standardům – v literatuře byly dívky

¹⁰ WORSLEY, Lucy. *Jane Austenová: biografie*. Přeložila Runka ŽALUDOVÁ. V Praze: Slovart, 2018. ISBN 9788075295590.

představovány jako ideály manželek a matek, či jako úplný opak. Jane Austenová vytvořila nezapomenutelné postavy jako například inteligentní Elizabeth Bennetovou, jež se snaží vzepřít se normám společnosti a nebojí se ani postavit se autoritám; či „na Boha si hrající“¹¹ Emmu Woodhousovou, jež se stará spíše o vdavky ostatních. V jejích dílech jsou ústředními motivy láska a manželství, jež jsou předmětem časté ironizace a kritiky – v *Pýše a předsudku* je na manželství nahlíženo jako na ekonomické zajištění, a tak ne vždy hraje v racionálním rozhodování roli láska (jako tomu je například u Charlotty Lucasové a jejího sňatku z rozumu s panem Collinsem), a tato rozumová manželství jsou častým předmětem oné kritiky.

Tvorba Jane Austenové byla ovlivněna literárními žánry, jež byly v její době populární, byly to například sentimentální romány či romány gotické. A právě tyto žánry Jane Austenová trefně parodovala. Sentimentální romány paroduje například v *Rozumu a citu* a gotické romány v románu, na nějž se tato práce zčásti zaměřuje – *Opatství Northanger*.

Její tvorba se odlišovala od tvorby jejích současníků také jejím realistickým přístupem a důrazem na psychologickou hloubku postav – zaměřovala se na psychiku postav a na realistické zobrazení každodenních situací, jež kontrastovaly s romantickými a idealizovanými příběhy té doby.

Styl psaní Jane Austenové je typický svou ironií, důrazem na dialog a detailní charakterizací postav. Dialogy slouží k odhalení charakterů a motivů postav. Náměty v dílech Jane Austenové se zabývají sociálním postavením, ekonomickým (ne)zajištěním či osobním růstem a zkoumají, jak osobní vztahy a rozhodnutí jedinců ovlivňují sociální a ekonomické tlaky.

Tvorba Jane Austenové inspirovala budoucí spisovatele a umělce, její díla jsou nadčasová a přispěly k posunu zobrazení žen v literatuře.

¹¹ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 128 (veškeré citace anglických děl v této práci jsou překladem autorky této práce).

1.2 Pýcha a předsudek

Pýcha a předsudek je jedním z neznámějších a nejoblíbenějších románů Jane Austenové. Poprvé byl vydán roku 1813 a od té doby si získal čtenáře po celém světě. Příběh se odehrává v Anglii na počátku 19. století a sleduje osudy pěti sester Bennetových, zejména druhorozené Elizabeth Bennetové, a jejich vztahy s různými muži, přičemž hlavní pozornost je věnována jejímu komplikovanému vztahu s panem Darcym. Román se zabývá tématy společenského postavení, manželstvím, morálkou a předsudky.

Děj začíná, když se paní Bennetová dozví, že si má zámožný pan Bingley pronajmout sídlo v jejich sousedství v Hertfordshiru. Paní Bennetová, jakožto správná matka, okamžitě pomyslí na vdavky svých pěti dcer. Následně se koná ples, na který Bingley přijde se svými dvěma sestrami, švagrem a velmi dobrým přítelem panem Darcym. Bingleyho uchvátí nejstarší slečna Bennetová – Jane, zatímco Darcymu se podaří urazit druhorozenou slečnu Bennetovou – Elizabeth, která na něj od tohoto incidentu pohlíží jako na zámožného hrdopýška, jenž pohrdá kýmkoli pod jeho úrovní.

Zanedlouho po této události přijdou dámy Bennetovy na návštěvu do Netherfieldu, kde pobývá Bingley s rodinou a přítelem Darcym. Při této události sestry pana Bingleyho zjišťují, že nemá cenu se slečnami Bennetovými ztrácet ani slovo, až na dvě nejstarší. Jane je okouzlena, jak se k ní sestry pana Bingleyho chovají a jejich blahosklonnost přijímá s radostí, zato Elizabeth jsou protivné, protože vidí, s jakou povýšeností se ke každému chovají, její sestru nevyjímaje. Nicméně připouští, že laskavost nových přítelkyň její sestry má svou cenu, domnívá se totiž, že to je odezva obdivu, který k Jane chová jejich bratr pan Bingley.

Elizabeth své dojmy poté líčí své nejdražší přítelkyni – Charlottě Lucasové, která přemítá, že by bylo nejlepší, aby se Jane s panem Bingleym sblížila co nejdříve, aby měla sňatek jistý. Charlotta dobře zná povahu Jane, která by byla schopna nedávat dostatečně najevo své city vůči panu Bingleymu, což by v něm mohlo vyvolat dojem, že o něj nestojí. A právě v této části knihy si pan Darcy začíná uvědomovat půvab, který skýtají oči slečny Elizabeth. Ta je tak zaujata pozorováním vývoje vztahu své sestry s potenciálním nápadníkem, že ani nezpozoruje, jak ji přítel pana Bingleyho zkoumá. Všimne si toho teprve na návštěvě u rodiny Charlotty, když zjistí, že pan Darcy tajně poslouchá její konverzace. Elizabeth kompletně zaujme pana Darcyho ve chvíli, kdy s ním po opakovaných prosbách odmítne tančit.

Na následujících stránkách nás autorka seznamuje s dalšími událostmi, a to s příjezdem pluku vojenské domobrany do Merytonu, který leží jen kousek od vísky Longbourn, kde bydlí rodina Bennetových. Tato událost výrazně ovlivní život nejmladší z dcer Bennetových – Lydie. Ve chvíli, kdy se rodina Bennetových dozvídá o příjezdu domobrany, Jane přichází dopis od sester pana Bingleyho, aby je co nejdříve navštívila.

Poté, co Jane dorazí do Netherfieldu, onemocní, a tak se za ní vydá Elizabeth. Ta však velice rychle pochopí, že pro ni v Netherfieldu není místo, neboť pan Bingley, o němž jako jediném z této společnosti smýšlí v dobrém, se věnuje hlavně své sestře a švagrovi a pan Darcy je neustále obklopován slečnou Bingleyovou. Při této návštěvě však Darcy projeví náklonnost vůči Elizabeth, která ji ani v nejmenším neopětuje, ale když Darcyho náklonnost pochopí slečna Bingleyová, rázem její antipatie a žárlivost k Elizabeth převýší její sympatie vůči Jane.

Hned na to se odehrává další významná událost – příjezd pana Collinse, bratrance pana Benneta, za účelem najít si manželku na svou faru, jež mu byla poskytnula jeho patronkou lady Catherine de Bourgh. Zalíbení najde ve společnosti Elizabeth, která však začíná stát o přízeň plukovníka domobrany, pana Wickhama. Elizabeth se následně od Wickhama dozvídá ošklivou „pravdu“ o jeho vztahu k panu Darcymu a o jeho minulosti s ním spjaté. Wickham se Elizabeth vykreslí jako „obětní beránek“ pana Darcyho, který mu údajně měl ze žárlivosti sebrat faru a Darcyovu sestru popisuje jako „až příliš podobnou bratrovi“.¹² Elizabeth, která mu vše naivně uvěří, se také od Wickhama dozvídá, že ona Collinsova patronka lady de Bourgh je tetou pana Darcyho.

Zanedlouho pan Collins požádá o ruku Elizabeth, ta jej ale rázně odmítne. Následně se dozvídáme, že Bingleyovi a jejich přátelé odjíždí z Netherfieldu, což velmi zklame Jane, jež tak ztrácí naděje na budoucí život s panem Bingleym. Elizabeth však více překvapí zasnoubení pana Collinse s její nejlepší přítelkyní Charlottou. Po všech těchto událostech Jane přijme nabídku svého strýce pana Gardinera odcestovat s ním a jeho chotí do Londýna, doufá totiž, že by se mohla potkat s Bingleym. Paní Gardinerová je také první, kdo je znepokojen chováním pana Wickhama a varuje před ním Elizabeth.

Kromě Jane odjíždí také Elizabeth, aby navštívila Charlottu v jejím novém domově, kde se opět setkává s panem Darcym a poznává jeho bratrance pana Fitzwilliama, který se Elizabeth svěří, že to byl Darcy, kdo donutil Bingleyho odjet z Netherfieldu poté, co jej přesvědčil, že jej Jane nemiluje. Elizabeth je značně rozhořčena a rozhodne se nepřijmout

¹² Tamtéž, str. 66.

pozvání k večeři na panství Rosings, kde bydlí lady Catherine. K jejímu překvapení ji navštíví pan Darcy, který jí vyzná lásku a následně ji požádá o ruku. Elizabeth je zprvu zaskočena, ale tato emoce se rychle promění v hněv. Elizabeth Darcymu vyčte jeho minulost a kruté chování vůči panu Wickhamovi a také mu vyčte jeho zacházení s panem Bingleym a s Janinými city. Den na to Darcy odjíždí, avšak ještě před tím předá Elizabeth dopis, v němž vysvětluje své chování, a Elizabeth pochopí, jak se v něm mylila.

Když se Jane a Elizabeth vrátí domů, zjistí, že Wickhamův pluk je převelen do Brightonu, kam se vydá i Lydia. Po pár měsících se Elizabeth vydá s Gardinerovými na cestu po Anglii a navštíví také domov pana Darcyho – Pemberley, kde jej také potkají. Darcyho přívětivé chování vůči ní a její rodině ji donutí o něm smýšlet přívětivěji; představí jí svou sestru a Elizabeth si uvědomí, že Wickham popisoval Darcyovi nepravdivě. Následně Elizabeth přijde dopis, jenž ji informuje o útěku Lydie s panem Wickhamem a tak se musí vrátit domů. Elizabeth je zahanbena, že se s touto záležitostí svěřila panu Darcymu, ale od paní Gardinerové se dozvídá, že to byl Darcy, kdo zaplatil svatbu Lydie a Wickhama a Elizabeth dojde, že to udělal pro ni.

Zanedlouho se Bingley opět usadí v Netherfieldu a úspěšně požádá o ruku Jane. Nicméně rodinu Bennetů zaskočí návštěva lady Catherine, jež vyžaduje od Elizabeth slib, že si nikdy nevezme pana Darcyho, to však Elizabeth rázně odmítne a toto odmítnutí v Darcym zažehne jiskru naděje, a tak Elizabeth vyzná své city a požádá ji o ruku. Tentokrát už Elizabeth přijme, neboť jeho city opětuje.

Pan a paní Darcyovi se usazují v Pemberley, kde Georgiana překypuje štěstím, kde slečna Bingleyová rudne závistí a kam se lady Catherine de Bourgh dlouho nevydala.

Pan a paní Bingleyovi se usadili poblíž Pemberley, aby si sestry mohly být vždy nablízku.

Pýcha a předsudek není jen romantickým příběhem, ale také hlubokou studií lidských povah a společenských zvyklostí. Spisovatelka skvěle vykresluje charaktery postav a jejich vývoj, přičemž kritizuje společenské předsudky a ukazuje, jak pýcha a předsudky mohou ovlivnit lidské životy. Kniha zůstává jedním z nejvýznamnějších děl anglické literatury a stále oslovuje čtenáře svým humorem, moudrostí a nadčasovými tématy.

1.3 Opatství Northanger

Román *Opatství Northanger* byl poprvé publikován roku 1817, tedy až několik měsíců po autorčině smrti. Tento román je známý pro svůj satirický pohled na gotické romány, jež byly v době autorčiny tvorby velmi populární, a přináší kritiku a parodii tohoto tehdy populárního literárního žánru. Hlavní hrdinkou je Catherine Morlandová, jež je vášnivou čtenářkou výše zmíněných gotických románů a díky této četbě se rozvíjí její bujná fantazie. Příběh popisuje její přechod z nevinosti do zralosti, když se ocitne v prostředí, které se jí zdá být naplněno tajemstvím, intrikami a zlými silami.

Catherine Morlandová je sedmnáctiletá dívka z početné venkovské rodiny a její život je zcela obyčejný. Catherinina představitost a sny o dobrodružstvích jsou živeny gotickými romány, jejichž je vášnivou čtenářkou. Její život se změní, když ji rodinní přátelé Allanovi pozvou, aby s nimi odcestovala na několik týdnů do lázeňského města Bath. Tam se Catherine seznámí s mnoha novými lidmi – s Isabellou Thorpovou a jejím bratrem Johnem a s Henrym Tilneym a jeho sestrou Eleanorou.

Catherine se rychle spřátelí s Isabellou, jež zná Catherinina bratra Jamese a která Catherine seznámí se společenským životem v Bathu. Catherine se také zamiluje do Henryho Tilneyho, jenž je okouzující a inteligentní mladý muž, který sdílí její zálibu ke knihám. O její náklonnost se však snaží i Isabellin bratr John Thorpe, což vede k různým nedorozuměním a komplikacím.

Po několika týdnech je Catherine pozvána generálem Tilneym, otcem Henryho a Eleanorou, aby s nimi strávila čas na jejich opatství Northanger. Generál Tilney tak učinil, neboť mu John Thorpe nepravdivě sdělil, že je Catherine zámožná. Catherine je nicméně nadšena, protože doufá, že její představy o gotických hradech a opuštěných opatstvích přejdou ve skutečnost. Její bujná fantazie se naplno projeví poté, co dorazí na Northanger – všude vidí tajemství a záhady, jež nepřímou podněcuje Henry a jeho žertovné poznámky o temných chodbách a o dalších hrůzných věcech, jež na Catherine na opatství čekají.

Catherine brzy začne věřit skrytým tajemstvím Northangeru, jež jí vyličil Henry, a nejvíce ji zajímá (domnělá) záhada ohledně smrti jeho matky. Její často nepatřičná zvědavost a fantazie ji přivedou do řady trapných situací na opatství, když se snaží odhalit neexistující záhady. Díky těmto situacím si nakonec uvědomí, že skutečný svět není plný záhad, tajemství a dramatu jako romány, jež čte, a také se přesvědčí, že její podezření byla zcela nepodložena.

Postupně se Catherine zbavuje svých přehnaných představ a začne vidět svět více realisticky. Uvědomuje si, jak skvělý muž Henry je a jejich vztah se začne prohlubovat. Generál Tilney se ale zničehonic rozhodne Catherine z Northangeru vyhostit, což šokuje Eleanor s Henrym ale nejvíce samotnou Catherine. Generál Tilney Catherine vyhostil z toho důvodu, neboť se dozvěděl, jaká je pravda ohledně finanční situace Catherine – když zjistil, že to není bohatá dědička, ale obyčejná dívka z vesnické nezámožné rodiny, rychle na ni změnil svůj názor.

Catherine se vrací domů ponížena a zklamána. Po nějaké době ji však navštíví Henry Tilney a vyjádří své city – přizná, že ji miluje a požádá ji o ruku. Přes počáteční odpor k jejich sňatku svolí i generál Tilney poté, co zjistí, jak moc ji jeho syn miluje a jak nedůležité jsou pro Henryho peníze.

Opatství Northanger není jen gotickým románem, je také satirou na gotické romány. Jane Austenová tímto příběhem vtipně předvádí, jak mohou být mladé dívky ovlivněné literaturou a jak moc jim to může zkreslit realitu. Román tak zdůrazňuje, jak důležité je dospívání a sebepoznání – Catherine se z naivní dívky stává inteligentní ženou, jež si uvědomuje rozdíl mezi skutečností a její iluzí.

Dalšími důležitými tématy tohoto příběhu jsou společenský život a vztahy. Jane Austenová sleduje různorodé postavy a jejich motivace – od upřímného přátelství mezi Eleanor a Catherine až po sobecké intriky, k nimž se často uchylují sourozenci Isabella a John Thorpovi. Závěr knihy zdůrazňuje, jak skutečné hodnoty, jako je láska a upřímnost převažují nad povrchností předsudků a nad majetkem.

Opatství Northanger je román, jenž spojuje humor, romantiku a hlouběji zkoumá aspekty lidské povahy. Avšak i když se jedná o parodii, kniha nese vážné poselství o důležitosti rozumu a kritického myšlení v životě každého člověka.

2 Teoretický rámec

2.1 Antagonisté v literatuře osmnáctého a devatenáctého století

„Hlavní postava děje, na niž se zaměřujeme, se nazývá protagonist (či jinak hrdina/hrdinka), a pokud je v ději zápletk, že se protagonist postaví důležitému protivníkovi, nazývá se tento protivník antagonist.“¹³ Antagonista je tedy společně s protagonistou klíčovou postavou v literatuře. Role antagonisty může být různorodá – může to být od prvního pohledu zjevný padouch, komplikovaná postava s vlastními motivy či cokoli mezi tím. Funkce antagonisty tkví ve vytváření konfliktu, jež pohání děj kupředu a tím nutí protagonistu, aby se vyvíjel a měnil. Zatímco jsou protagonisté obvykle kladnými postavami, antagonisté mohou být „zlí“, či jak bylo výše zmíněno, morálně nejednoznační až dokonce v jistých ohledech sympatičtí. Antagonisté však nemusí být pouze postavy jako takové, antagonistické prvky se mohou skrývat také ve společnosti jako celku, v přírodě, poměrech, nespravedlnostech a dalších.

Antagonisté v literatuře osmnáctého a devatenáctého století měli zásadní roli – bylo to období mnohých společenských a politických změn a antagonisté byli pomocnými postavami, díky nimž šlo lépe vytvářet příběhy, jež tak byly hlubší a komplexnější, byly to příběhy, které reflektovaly tehdejší konflikty a dilemata. Antagonisté byli často zástupci nešvarů v tehdejší společnosti, tyranie či korupce. Jejich prostřednictvím autoři vyjadřovali své názory a kritiku doby a jejích poměrů.

Primárně z důvodu osvícenství se osmnácté století vyznačuje mnohými intelektuálními a společenskými změnami. Byly prosazovány ideály rozumu, vědy a lidských práv (hlavně filosofové a myslitelé, jako byli Voltaire, Rousseau, Locke a další). Tyto myšlenky se často odrážely v literatuře, v níž se objevovala témata svobody, spravedlnosti a morálky.

„Mnozí pozorovatelé se v osmnáctém století domnívali, že jejich doba byla dobou pozoruhodného a rostoucího zájmu o četbu.“¹⁴ Mezi přední autory osmnáctého století patří například Jonathan Swift, jehož *Gulliverovy cesty* prostřednictvím antagonistických postav satiricky ostře kritizují společnost a politiku. Antagonisté ve Voltaireově díle *Candide* zosobňují formy fanatismu a intolerance a dále v díle *Robinson Crusoe* od Daniela Defoa jsou zobrazovány jako antagonistické síly přírody a osudu, jež hrdina musí překonat.

¹³ ABRAMS, M. H. *Glossary of Literary Terms*. Boston, MA: Thomson, Wadsworth, 2005, str. 293–294.

¹⁴ WATT, I. P. *The Rise of the Novel, Studies in Defoe, Richardson and Fielding*. Chatto and Windus, 1957, str. 35.

Literární tvorba devatenáctého století byla ovlivněna romantismem, realismem a naturalismem. Těmto směrům také odpovídaly charakteristiky postav, děje či témat.

„Vzdělání bylo jedním z nejčastěji diskutovaných témat tzv. Romantického věku, jež chápeme jako období zhruba od osmdesátých let osmnáctého století po začátek let třicátých dalšího století.“¹⁵ Romantismus se dále zabýval emocemi, individualismem a přírodou, realismus a naturalismus se na druhou stranu zabývaly každodenním životem a sociálními problémy.

Mezi nejvýznamnějšími autory devatenáctého století se řadí Charles Dickens a jeho díla *David Copperfield* či *Oliver Twist*. Antagonisté v těchto dílech odráží zejména sociální nespravedlnosti. Antagonistické síly společnosti a osudu jsou vyobrazeny například v dílech *Chrám Matky Boží v Paříži* a *Bídníci* od Victora Huga.¹⁶

Postavy antagonistů se v osmnáctém a devatenáctém století výrazně vyvíjely – antagonisté osmnáctého století byli jednoznačně negativní postavy, které byly často jednodušší a reflektovaly společenské problémy a morální otázky, na druhou stranu antagonisté devatenáctého století byli komplexnější a méně jednoznační, neboť se v této době zvyšoval zájem o psychologické a sociální aspekty.

Antagonisté v literárních dílech představují konflikty a výzvy, díky nimž se vyvíjí postava protagonistů, což dodává těmto dílům hloubku. To, že se role antagonistů vyvíjela v čase, se promítlo do hlubšího porozumění lidské povahy.

¹⁵ RICHARDSON, A. *Literature, education, and romanticism: reading as social practice, 1780-1832* (No. 8). Cambridge University Press, 1994, str. 2–3.

¹⁶ DEIRDRE, David. (Ed.). *The Cambridge companion to the Victorian novel*. Cambridge University Press, 2001, str. 77–94.

2.2 Antagonisté Jane Austenové

V této kapitole stručně představím a porovnáám antagonisty v románech Jane Austenové, vyjma dvou románů, na něž se zaměřím v následujících kapitolách. Budu se věnovat vždy hlavně dvěma antagonistům daného románu.

„Muži – jak již bylo zmíněno – hrají rozhodně sekundární roli: Austenová svá témata vykládá skrze své hrdinky. Muži (kromě Fitzwilliama Darcyho a možná Henryho Tilneyho) tematicky slouží jako doplňky či kontrasty k prohloubení a rozšíření obrazu hrdinek. Mimoto jsou v každém románu dva důležité muži, hrdina a padouch. Povaha každého jednoho muže slouží jako kontrast povahy toho druhého: váhavý, těžkopádný a zbožný Edward Ferrars proti netrpělivému, upovídanému ničemovi Johnu Willoughbymu; brilantní, duchaplný a vnímavý Henry Tilney proti hloupému, vulgárnímu a hrubému Johnu Thorpovi; pyšný, strohý a zásadový Fitzwilliam Darcy proti přístupnému, přátelskému a neupřímnému Georgi Wickhamovi; klidný, moralistický a vhodný Edmund Bertram proti sobeckému, chytrému a bezcharakternímu Henrymu Crawfordovi; houževnatý, správný a přímý George Knightley proti žoviálnímu, pokryteckému a prohnanému Franku Churchillovi; prostý, čestný a obyčejný kapitán Frederick Wentworth proti parádivému, bezcitnému a mazanému Williamovi Walterovi Elliotovi. Dáme-li dohromady všechny padouchy, uvidíme, že vlastnost, kterou mají společnou je vychytralost – mají na sobě masku pokrytectví, protože nemají žádné zásady.“¹⁷ Takto Andrew H. Wright popisuje roli mužů v románech Jane Austenové. Je patrné, že hlavní postavou je samozřejmě hrdinka a až za ni se řadí hrdina a antagonista, kteří však také přímo ovlivňují děj.

Jako první byl od této spisovatelky vydán román *Rozum a cit*, u něhož můžeme říci, že má dva hlavní antagonisty – Johna Willoughbyho a paní Ferrarsovou. John Willoughby se zpočátku jeví jako okouzující a charismatický mladík, do něhož se na první pohled zamiluje Marianne Dashwoodová a jenž se k této slečně chová způsobem, který v ní vyvolá pocit, že její city opětuje. Jeho skutečná povaha se však odhalí až později, kdy vyjde najevo jeho sobeckost a nezodpovědnost. Willoughby je muž, jenž získává srdce mladých dam, aby si pro sebe našel co nejvhodnější sňatek z ekonomického hlediska a díky němuž by se zvýšilo jeho společenské postavení. Austenovský badatel Andrew H. Wright popisuje Johna Willoughbyho jako „řádného padoucha“¹⁸ kánonu Jane Austenové, podle Audrey Hawkridgeové „se Willoughbyho chyby se ve skutečnosti točí kolem jeho sobectví. Je

¹⁷ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 91.

¹⁸ Tamtéž, str. 100.

pohledný sukničkář, který i navzdory své vůli Marianne miluje, avšak mnohem více miluje peníze.¹⁹ Paní Ferrarová je matkou Edwarda (budoucí manžel sestry Marianne – Elinor) a Roberta Ferrarových. Je tvrdá, nemilosrdná, manipulativní a její hlavní motivací je zabezpečit rodinný majetek a společenské postavení, což ji vede k tomu, že přísně kontroluje životy svých synů – hlavně co se týče jejich sňatků. Její zásahy do života Edwarda působí mnoho bolesti jak jemu, tak i jeho Elinor.

Antagonisté tohoto románu zde vystupují s odlišnými motivy – Willoughby sobecky hledá potěšení a finanční zisk, kdežto paní Ferrarová vynakládá všechny své síly na to, aby udržela a zvýšila postavení své rodiny. Willoughby přímo ovlivňuje city, jež k němu chová Marianne Dashwoodová, ale paní Ferrarová manipuluje se životy svých dětí, aby dosáhla svých cílů.

Další román, jenž byl vydán, bylo *Mansfieldské panství*. Mezi přední antagonisty tohoto románu patří Maria Bertramová a Henry Crawford. Maria Bertramová je zástupkyní aristokratické třídy a snaží se zajistit své společenské postavení skrze sňatek s bohatým panem Rushworthem, kterého však nemiluje. Maria je marnivá a není schopna pravých citů, což vygraduje v její skandální románek s Henrym Crawfordem, což vede ke společenské degradaci. Henry Crawford je šarmantní muž, jenž se baví sváděním a manipulováním s city žen. Henry je v tomto románu hlavní příčinou konfliktů v příběhu, zejména kvůli jeho neschopnosti přijmout odpovědnost za své činy. Andrew H. Wright jej popisuje následovně: „... ze všech jejích padouchů [Austenové] je to [právě] Henry Crawford, u kterého je nejpravděpodobnější, že vyvolá vyjádření, jako je to následující od Lorda Davida Cecila: „... Henry Crawford přichází do děje jako sympatická postava, vlivem jeho osobnosti dochází [však] k obratu, jehož jediným logickým závěrem je jeho manželství s hlavní hrdinkou Fanny. ... V posledních třech kapitolách ho [však] děj násilně strhává zpátky k původnímu směřování: leč za cenu toho, že se Henry zachová způsobem, jež je v rozporu s ostatními rysy jeho charakteru.“²⁰ S tím však nesouhlasí dr. Chapman, jehož cituje Audrey Hawkridgeová: „[dr. Chapman] tvrdí, že charakter Crawforda byl konzistentní a byl vytvořen z intelektu, šarmu a neutuchající dobré nálady, jež krotily chladnokrevné cynické sobectví.“²¹

¹⁹ HAWKRIDGE, A. *Jane and her gentlemen: Jane Austen and the Men in Her Life and Novels*. Peter Owen Publisher, 2000, str. 129, (veškeré citace tohoto díla je překlad autorky této práce).

²⁰ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 133 (citace uvnitř: *Jane Austen*, 1936, str. 19).

²¹ HAWKRIDGE, A. *Jane and her gentlemen: Jane Austen and the Men in Her Life and Novels*. Peter Owen Publisher, 2000, str. 131.

Osud Marii Bertramové a Henryho Crawforda se protne hlavně díky jejich románku, jinak jsou však opět odlišnými antagonisty – Maria jedná tak, aby dosáhla co nejvyššího společenského postavení a komfortu, naproti tomu Henry koná s jedinou motivací – totiž aby se bavil. Oba jsou ztělesněními morálních nedostatků, jako jsou povrchnost a nedostatek odpovědnosti, jež Jane Austenová skrze své postavy kritizuje.

Román *Emma* je specifický v tom, že nemá konkrétně daného onoho jednoho hlavního antagonistu, jako tomu je v jiných dílech Jane Austenové, neboť, slovy Andrew H. Wrighta: „Je skoro nevhodné říct, že v románu *Emma* je postava padoucha: Frank Churchill je záłudný, pokrytecký, „zrovna neoplývá odvahou“ a příležitostně je docela nepříjemný; ale nesvede žádnou nevinnou mladou dívku, neuteče s žádnou popletenou matronou, nezanedbá žádnou nemajetnou vdovu, není nijak obłudně nečestný. Je padouchem pouze v porovnání se skvělým panem Knightleym, jehož mužná síla a přímočarost jsou vnějšími a očividnými znaky prvotřídní morální zásadovosti a (téměř) neutuchajícího soucitu.“²² Nicméně bychom mohli porovnat Franka Churchilla a Augustu Eltonovou jako postavy s ne příliš sympatickými vlastnostmi, jež mají za úkol „nastavit zrcadlo“ ostatním postavám.

Frank Churchill je po dlouhou dobu příběhu tajemný muž, u něhož nejsou jasné jeho motivy jak s Emmou Woodhousovou, tak ani s Jane Fairfaxovou, a kvůli tomu dochází k mnohým nedorozuměním a zmatkům. Jak jsem již předestřela, Frank Churchill není řádným antagonistou, neboť za celý příběh nevykoná nic, co by ho činilo hodného označení „antagonista“, avšak je zde jeden skutečně neodpustitelný aspekt jeho povahy, a to míra, jakou nejednou znevažuje svou snoubenku Jane před Emmou za účelem, aby nevyšlo najevo jeho tajemství o jeho románku.²³ Po Franku Churchillovi zde máme Augustu Eltonovou jako jednu z nejnesnesitelnějších postav tohoto románu. Augusta se vyznačuje snobismem a arogancí a z důvodu jejího sňatku s panem Eltonem vychází najevo její povýšenost a nedostatek empatie. Snaží se ostatní kontrolovat a také manipulovat společností v Highbury.

Tyto dvě postavy se liší v tom, že Frank je spíše tajemný, má skryté motivace (také skrytě manipuluje), jež zapříčiňují různé problémy. Na druhou stranu Augusta dává všem velice otevřeně pocítit svou povýšeneckou aroganci. Oba však ovlivňují hlavní hrdiny a sami

²² WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 157.

²³ HAWKRIDGE, A. *Jane and her gentlemen: Jane Austen and the Men in Her Life and Novels*. Peter Owen Publisher, 2000, str. 132.

jsou příčinami situací, jež odhalí jejich pravou povahu a dále skrze své neakceptovatelné chování pomohou hlavní hrdince k sebepoznání.

Myslím však, že pokud bychom chtěli toto téma pojmout z více abstraktního hlediska, tak bychom za antagonistu možná mohli označit Emmin sebeklam, jenž se projevuje v její přílišné sebedůvěře – nutí Emmu dělat chyby a následně se z nich učit (jako například gotické iluze Catherine Morlandové z románu *Opatství Northanger*), tudíž má podobnou funkci jako antagonisté v jiných dílech.

Jedním z posledních vydaných románů Jane Austenové byla *Pýcha a přemlouvání*. Mezi antagonisty tohoto románu bychom zařadili pana Elliota a paní Clayovou. Pan Elliot je dědicem sira Waltera Elliota, na první pohled se zdá okouzující a přívětivý. Avšak jeho ambice a touha po majetku a postavení odhalují jeho skrytou povahu. Jeho první sňatek byl motivován finančními zájmy a nyní, když ovdověl, si opět snaží najít manželku. Příhodně najde zalíbení v hlavní hrdince Anně Elliotové, jež se má však na pozoru: „... měla pocit, že za tím vězí víc, než se na první pohled zdá, proč se pan Elliot po tolika letech snaží s příbuznými sblížit.“²⁴ Svým chováním manipuluje s ostatními, aby dosáhl svých cílů, avšak je odhalen jako bezohledný a chladný muž, který je ochoten obětovat vztahy a morální hodnoty, aby docílil svého. Jeho důvodem, proč se snaží s rodinou sblížit, je, že si uvědomuje hrozbu, jež se skrývá v nadcházejícím sňatku sira Waltera a paní Clayové – kdyby počali syna, bylo by ohroženo následnictví pana Elliota. A jeho povaha se projeví, když s paní Clayovou uteče, a tak se potvrdí slova varování, jež si o panu Eltonovi vyslechla Anna od své přítelkyně, totiž že je „falešný, pokrytecký a nečestný“²⁵.

Paní Clayová je intrikánka, která se snaží využít své pozice jakožto společnice lady Russelové²⁶ k osobnímu prospěchu. Skrze své manipulační schopnosti se sirem Walterem Elliotem se snaží dosáhnout vyššího postavení, což, jak jsem zmínila výše, je hrozbou pro pana Elliota.

Pan Elliot a paní Clayová jsou antagonisté, již mají podobné cíle – oba chtějí zvýšit své finanční postavení (a paní Clayová i svůj společenský status). Oba antagonisté představují hrozbu pro stabilitu a štěstí Anny Elliotové a její rodiny, avšak antagonisté zde také napomohou tomu, aby si hlavní hrdina uvědomil své pocity. Pravá láska Anny Elliotové,

²⁴ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 53.

²⁵ Tamtéž, str. 51.

²⁶ Lady Russelová je rodinnou přítelkyní Elliotových, po smrti matky Anny jí zastávala mateřskou roli.

kapitán Wentworth, si díky jejímu čím dál bližšímu vztahu s panem Elliotem uvědomí své city, které následně vyjeví, a příběh dospěje ke šťastnému konci.

Postavy antagonistů v dílech Jane Austenové nejsou typičtí padouši, ale jsou spíše sociálními protivníky či ukázkou morálních opaků. Jsou to postavy, jež představují nesnáze a konflikty, s nimiž si hlavní hrdinové musí poradit, aby dosáhli osobního růstu a šťastného konce.

3 Analýza a komparace antagonistů jednotlivých děl

V této kapitole představím a následně porovnám hlavní a vedlejší antagonisty románů *Pýcha a předsudek* a *Opatství Northanger*.

3.1 Analýza a komparace antagonistů románu *Pýcha a předsudek*

3.1.1 *George Wickham vs Fitzwilliam Darcy vs Pan Collins*

George Wickham je jedním z klíčových antagonistů románu *Pýcha a předsudek*. Podle Andrewa H. Wrighta je: „George Wickham je dozajista ten nejvěrohodnější a nejničemnější z padouchů Jane Austenové: je pohledný, přesvědčivý, sympatický, neupřímný, vypočítavý a nečestný.“²⁷ Jeho postava do děje přináší různé konflikty, ale hraje také důležitou roli v rozvoji a sebepoznání hlavních hrdinů – Elizabeth Bennetové a pana Darcyho. Na první pohled se Wickham jeví jako přátelský muž, neboť dokáže velice snadno každého okouzlit. Mezi rysy jeho pravé povahy však patří bezohlednost, sklon k manipulacím a morální nedostatky. Wickham jakožto okouzlující muž, jenž se umí dobře chovat ve společnosti, si dokáže získat důvěru a náklonnost lidí, se kterými následně manipuluje, aby dosáhl svých cílů. Jeho sobecké a bezohledné činy jsou motivovány finančními zájmy a touhou po vyšším společenském postavení.

Wickham je synem správce, jenž pracoval pro otce pana Darcyho, což pochopitelně tyto dva chlapce sblížilo, když byli ještě děti. Avšak postupem času se jejich vztah přeměnil v nepřátelství, a to hlavně kvůli nezodpovědnému a prospěchářskému chování pana Wickhama. Před hlavní hrdinkou románu, Elizabeth Bennetovou, se představuje jako oběť nehorázně arogantního a krutého zacházení pana Darcyho, což v Elizabeth samozřejmě probudí sympatie, neboť „Wickham do děje přichází zrovna, když se Elizabeth trápí kvůli Darcyho odsouzení²⁸ a poté, co dobrovolně potlačí své zásadní schopnosti [tj. prozíravost a kritické myšlení] ve prospěch Wickhamovy příjemné tváře a vystupování. Bez váhání věří pomluvě domobraneckého poručíka o Darcyho povaze. ...“²⁹ Dále, jako Willoughby z *Rozumu a citu*, se i „Wickham na první pohled chová jako opravdový gentleman, oplývá

²⁷ Tamtéž, str. 125.

²⁸ Na plese, kde se pan Darcy se slečnou Elizabeth poprvé setkali, se pan Darcy o slečně Elizabeth vyjádřil: „Ušla by, ale není natolik hezká, aby mne uvedla v pokušení; kromě toho nemám chuť vyznamenávat svou pozorností mladé dámy, které jiní muži pomíjejí.“ (AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, str. 14. ISBN 9788073353940).

²⁹ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 125.

všemi stránkami krásy, hezkou tváří, dobrou postavou a příjemným vystupováním.³⁰ Zde tedy Wickham hraje svou úlohu jakožto antagonisty, jenž podporuje Elizabethiny chyby v úsudku a umocňuje její počáteční averze vůči Darcymu. Wickham v Elizabeth vzbuzuje zájem a ta si brzy začne pohrávat s myšlenkou jejich sňatku.

Avšak z dopisu, jenž napíše pan Darcy Elizabeth poté, co odmítne jeho žádost o ruku, se dozvídáme pravdu o Wickhamovi, a také o jeho pokusu svést Georgianu Darcyovou, sestru pana Darcyho, kvůli jejímu věnu. Toto odhalení zásadně změní Elizabethin pohled na pana Darcyho a od té doby přehodnotí své předsudky, jež vůči němu měla, neboť „poté, reflektující Wickhamovo chování v Merytonu (zejména týkající se jeho náhlého zasnoubení s bohatou slečnou Kingovou), se přiklání k velmi pravděpodobné myšlence, že Darcy nakonec říká pravdu.“³¹

Wickhamův nejvýznamnější čin přichází ve chvíli, kdy uteče s Elizabethinou nejmladší sestrou Lydií Bennetovou. O tomto skandálu se Elizabeth dozvídá, když se svou tetou a strýcem navštěvují Pemberley v Derbyshiru, domovinu pana Darcyho, s nímž i pobývá, když se tuto novinu dozví. Kvůli tomuto incidentu hrozí, že bude zničena pověst rodiny Bennetových a Wickhamovo konání tak odhaluje jeho pravou bezohlednou a morálně zkaženou povahu v kontrastu naivity a nezralosti Lydie. Avšak Darcy nakonec v tajnosti zajistí sňatek mezi Lydií a Wickhamem, čímž projeví svou čestnost a starostlivost, což přispěje k Elizabethině lásce a úctě, jež k němu chová.

Postava Wickhama jako antagonisty slouží jako kontrast, jenž zdůrazňuje ctnosti a slabosti hlavních hrdinů. Funkce ve vztahu Wickhama k Elizabeth je dvojitá – zaprvé slouží jako posílení jejích předsudků vůči panu Darcymu, ty jsou založeny na povrchních dojmech a na lživých Wickhamových tvrzeních. Druhá funkce se projeví, když vyjde najevo pravda ohledně Wickhama a Elizabeth je tak nucena uzнат své chyby v úsudku a přehodnotit své názory. Což jsou klíčové změny pro růst Elizabeth a pro její rozvoj schopnosti dívat se na věci a lidi z hlubší perspektivy. Co se týče funkce antagonistických prvků Wickhama v jeho vztahu s Darcym, zde tyto prvky pomáhají odhalit odlišné stránky povahy Darcyho. Darcyho ochranná a starostlivá stránka je odhalena při Wickhamových lžích a manipulacích Georgiou za účelem, aby s ním utekla. Darcyho nesobeckost a ochota zasáhnout a napravit škody, jež Wickham způsobil svým útekem s Lydií, ukazuje jeho schopnost překonat svou pýchu a jednat v zájmu jiných.

³⁰ DUCKWORTH, Alistair M. *The improvement of the estate: A Study of Jane Austen's Novels*, 1971, str. 120.

³¹ Tamtéž, str. 118.

George Wickham hraje jako antagonista v románu *Pýcha a předsudek* klíčovou roli, a to jak v rozvoji samotného děje, tak v rozvoji charakterů hlavních postav. Wickham svou povahou přináší do děje zvraty, jež nutí hlavní postavy k introspekci a růstu. Wickhamovo jednání a jeho důsledky slouží jako poučení jak pro čtenáře, tak pro postavy románu a zdůrazňují, jak jsou důležité ctnosti jako upřímnost, spravedlnost a čest.

Fitzwilliam Darcy je jednou z hlavních a jednou z nejkompexnějších postav románu *Pýcha a předsudek*. V průběhu děje jeho postava prochází vývojem, jenž je elementární pro hlavní zápletku děje. Darcy se v průběhu románu mění z jednoho z hlavních antagonistů na hlavního hrdinu, což hraje důležitou roli v osobním růstu Elizabeth a také ve vývoji jejich vzájemného vztahu.

Když se s Darcym jako čtenáři setkáváme, je nám prezentován jako odtažitý, pyšný a arogantní muž. První dojmy, jež vyvolává u ostatních postav, zejména u Elizabeth Bennetové, jej snadno staví do role antagonisty. K tomuto vnímání přispívá několik klíčových aspektů. Darcy je představen na plese, jako bohatý a urozený muž, jemuž se rychle povede urazit místní společnost svým odmítavým a odměřeným přístupem. Jeho neochota tančit a jeho poznámka o nedostatečné přitažlivosti Elizabeth posiluje negativní postoj, jež vůči němu postavy zaujmají, a tím se připraví půda, aby se uchytily lži o jeho minulosti, jež o něm začne vyprávět Wickham. Líčí Darcyho jako nemilosrdného, bezcitného a nespravedlivého, což vzbudí v Elizabeth ještě větší nedůvěru a antipatie vůči Darcymu, a tak se dále posiluje jeho obraz jako antagonisty. Mezi další důvody, proč je Darcy vnímán jako antagonista, je jeho první nabídka k sňatku s Elizabeth, neboť je vrcholem jeho pýchy a arogance. Vyjadřuje Elizabeth svou lásku, ale daří se mu přitom ponížit jak Elizabeth, tak celou její rodinu: „Mluvil krásně, avšak neprodléval jen u citů, které chová ve svém srdci, a hovořil stejně výmluvně o něze jako o hrdosti. Vylíčil jí vzrušeně, jaké je to pro něho ponížení, že se mu ona nemůže rovnat a zdravým rozumem musí uznat námitky své rodiny proti jeho lásce. To všechno snad mělo své oprávnění vzhledem k závažnosti tohoto kroku, ale sotva mu mohlo prospět v jejích očích.“³² Tato pasáž ukazuje, jak je Darcy neschopen porozumět a komunikovat s lidmi nižšího společenského postavení.

Jak děj postupuje, a skrze různé události, se obraz Darcyho začíná měnit. Jinak jej nezačíná vnímat pouze Elizabeth, ale i jiné postavy.

Po rázném odmítnutí žádosti k sňatku jí napíše dopis, v němž poskytuje niterný vhled do svých činů a uvádí důvody, proč konal těmito způsoby. Vysvětluje své jednání vůči

³² AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, str. 198–199. ISBN 9788073353940.

Wickhamovi a tím objasňuje svou skutečnou povahu. Tento dopis je zásadní, neboť díky němu Elizabeth přehodnotí Darcyho charakter a najde pochopení pro jeho činy. „Stejně jako vidíme, jak se mění předsudek Elizabeth, tak vidíme, jak se Darcyho pýcha pokořuje.“³³ Skutečný obrat však v jejím vnímání Darcyho nastane, když s tetou a strýcem navštíví Pemberley, kde od služebnictva neslyší ani křivé slůvko o jejich pánovi – „Podle všeho měla příležitost vstřebat obsah dopisu, a tak je teď ochotnější změnit své mínění o něm k lepšímu – od paní Reynoldsové například, jež je hospodyně na Pemberley a která má pro svého pána jen samou chválu a kterého zná od jeho čtyř let³⁴ – „býval nejmilejší a nejlaskavější chlapec na celém světě.“³⁵ A navíc je od této doby jeho chování k ní a k její rodině až překvapivě vřelé a zdvořilé a ostře tak kontrastuje s jeho předchozím chováním.

Po skandálu, jež se udál mezi Lydií a Wickhamem, je Elizabeth zarmoučena a zahanbena, neboť si zaprvé uvědomila hloubku svých citů, jež chová k Darcymu a zadruhé si uvědomila, že pan Darcy nikdy nebude chtít mít nic společného s Wickhamem, ani s rodinou, s níž je spjat, a tak přišla o jedinou možnost sňatku s panem Darcym. Avšak role, jež Darcy sehrál při zajištění sňatku mezi Lydií a Wickhamem, přičemž si nenárokoval žádné uznání a chtěl to udržet v tajnosti, donutila Elizabeth přemýšlet, že to udělal pro ni, ukazuje to tak jeho skutečnou laskavost, smysl pro povinnost, obětavost a starostlivost, jež Darcy chová k rodině své vyvolené a Elizabeth už nezbyvají ani ty nejmenší pochyby o svých – ani jeho – citech.

Tento proces přeměny Darcyho od antagonisty k hrdinovi je důležitým prvkem románu a hlavním zdrojem této přeměny je Elizabeth. Ano, Darcy je laskavý ke svému služebnictvu, ale až upřímnost a nebojácnost, s jakými ho hlavní hrdinka konfrontuje, ho naučí pokoře a nepřímo jej podpoří, aby se změnil k lepšímu a přehodnotil své postoje a hodnoty. Jedním z prvních hlavních podnětů této změny je Elizabethino odmítnutí nabídky k sňatku. V Darcym totiž započne jakýsi introspektivní proces, díky němuž se rozhodne změnit se. A jeho prvním krokem ke své přeměně je již zmíněný dopis, v němž přiznává své nedostatky a snaží se vysvětlit své jednání. Nicméně „Elizabeth se toho z dopisu dozvěděla vskutku hodně, ale Jane Austenová dokáže až příliš vnímavě číst charakter, než aby předpokládala, že vše vyjde najevo najednou. ...“³⁶ Proměna Darcyho je však nejvíce patrná

³³ DUCKWORTH, Alistair M. *The improvement of the estate: A Study of Jane Austen's Novels*, 1971, str. 126.

³⁴ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 119.

³⁵ AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, str. 256. ISBN 9788073353940.

³⁶ Tamtéž, str. 118.

v jeho postoji ke skandálu Lydie a Wickhama – udělá správnou věc bez toho, aniž by myslel na uznání zásluh či vděku, a to ukazuje jeho dobrý charakter – udělá správnou věc i přesto, že to potenciálně zůstane nepovšimnuto.

Darcyho vývojem Jane Austenová reflektuje a kritizuje společenské normy a hodnoty. Na začátku je Darcy a jeho pýcha ztělesněním aristokracie a jejich privilegií, přičemž následná transformace poukazuje, že je osobní růst možný a také je možné překonat společenské bariéry.

Jednou z nejvýraznějších vedlejších postav románů Jane Austenové je pan Collins. Svou směšnou kombinací podlézavosti, domýšlivosti a sociální aspirace přispívá k humorné stránce příběhu. Hraje nicméně důležitou roli ve vývoji hlavních postav, a to primárně Elizabeth Bennetové.

Pan Collins je bratrancem pana Benneta a dědicem majetku Bennetových, neboť pan Bennet nemá mužského potomka. Je duchovním na faře, již získal od své patronky lady Catherine de Bourgh, kterou vyzývá do nebes a neustále zmiňuje ji a její „laskavost, kterou se mu sotva daří dostatečně vynachválit.“³⁷ Collins je ztělesněním snobismu a rigidního přístupu k sociálním hierarchiím. Mezi jeho hlavní charakteristiky patří podlézavost, jelikož je extrémně oddaný lady Catherine, tak se jeví spíše groteskně a snaží se posílit svou důležitost tím, že neustále zdůrazňuje její vznešenost a vliv. Další je jeho domýšlivost Collins má o sobě velmi vysoké mínění i přes své směšné chování a zjevné nedostatky, přičemž se jeho pýcha naplno projeví v jeho přesvědčení, že je jeho nabídka k sňatku, jež od něj obdrží Elizabeth, velkou výhodou a ani na okamžik nebere v potaz její pocity a názory. Collins se upjatě drží společenských konvencí a očekávání, jeho chování je vykalkulované a často neupřímné, a to jej činí méně sympatickým pro ostatní postavy i pro čtenáře.

Pan Collins není antagonist v přesném smyslu slova – není zlý ani nijak zvlášť neškodí (tato role je ponechána Wickhamovi), ale jeho přítomnost a jeho konání vytvářejí dějové zvraty, jež jsou zásadní pro vývoj příběhu. Jedním z nejdůležitějších momentů, kdy v Collinsovi spatřujeme antagonistické prvky, je právě ona žádost o ruku. Tato scéna je komická, ale zároveň tragická, protože, jak je již výše zmíněno, Collins nepochybuje o své neodolatelnosti a o tom, jaké požehnání pro Elizabeth jeho žádost o ruku je. Jeho povrchní chápání lásky a manželství je patrné, když urychleně po Elizabethině odmítnutí požádá o ruku její přítelkyni Charlottu Lucasovou. V Elizabethině odmítnutí jeho žádosti se skrývá ještě jeden aspekt, jež je pro děj důležitý – poukazuje na Elizabethinu nezávislost a odvahu.

³⁷ HAWKRIDGE, A. *Jane and her gentlemen: Jane Austen and the Men in Her Life and Novels*. Peter Owen Publisher, 2000, str. 123.

Dokazuje tím, že se nepodřídí společenským očekáváním (primárně své matky), jež by ji svazovaly v nešťastném manželství. Tato událost významně přispěje k Elizabethinimu osobnímu růstu a vývoji – je odhodlána žít dle vlastních hodnot i za cenu toho, že riskuje svou budoucnost, neboť dle slov pana Collinse: „... není vůbec jisté, zda vás – přes vaše četné půvaby – vůbec ještě někdy někdo požádá o ruku.“³⁸

Další funkcí pana Collinse je vytvářet protiklad k panu Darcymu. Darcy je bohatý a má určitý vliv, Collinsovo zjevné snažení o dosažení podobné úrovně jako má první jmenovaný je však komické, místy až směšné, a trapné. Collins neustále odkazuje na svou patronku lady Catherine, aby dal najevo své postavení a moc, avšak právě jeho zvyk ukazuje, jak malé postavení a moc ve skutečnosti má.

Pan Collins je velice komická postava, Audrey Hawkrigová jej popisuje jako „Janina nejproslulejšího komika, jehož schopnost poskytovat všeobecné obveselení je zaručena,“³⁹ touto svou charakteristikou odlehčuje dramatické momenty v příběhu, zároveň skrze něj autorka kritizuje společenské konvence své doby – primárně upřednostňování postavení a titulu před skutečným charakterem jedince. Collins za své postavení opravdu vděčí lady Catherine, avšak jeho nedostatek skutečných zásluh a jeho nekompetentnost jakožto seriózní postavy představují povrchnost a nespravedlnost společenských hierarchií.

Collinsova domýšlivost a jeho podlézavé chování slouží jako kontrast ke ctnostem hlavních postav a tím se zdůrazňují hlavní témata románu. Skrze jeho interakce s ostatními postavami, zejména s Elizabeth, Jane Austenová odhaluje odlišné stránky charakterů a hodnot těchto postav. Pan Collins tedy nejen přispívá k charakterovému růstu hrdinů, ale také obohacuje román o reflexi morálky a hodnot.

Každý z výše zmíněných hlavních mužských „antagonistů“ představuje poněkud jiný druh antagonistického aspektu románu, avšak jejich role jsou zásadní pro pochopení hlavních témat tohoto díla – pýcha, předsudky, manželství a společenské postavení a pro rozvoj hlavních postav. V následujících odstavcích porovnám ony tři postavy mezi sebou – jejich společenské postavení, interakce s hlavní hrdinkou Elizabeth a jejich vliv na děj.

Pan Collins své postavení získal díky protekci lady Catherine a stále zdůrazňuje svou loajalitu a vděčnost, jeho vystupování je ale směšné a trapné. Jeho žádost o ruku a následně odmítnutí je klíčové pro rozvoj hlavní hrdinky. Pan Collins vnáší do děje humor a kritiku

³⁸ AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, str. 118. ISBN 9788073353940.

³⁹ HAWKRIDGE, A. *Jane and her gentlemen: Jane Austen and the Men in Her Life and Novels*. Peter Owen Publisher, 2000, str. 121.

konvencí té doby a díky jeho postavě je ukázáno více typů přístupu k manželství. Pan Darcy na druhou stranu vlastní skutečné bohatství a vliv, a přestože se navenek zdá chladný a odměřený, v průběhu děje se ukáže jako čestný a zásadový. V jeho vztahu k Elizabeth je důležité, že se pomalu měnil z pyšného a arogantního muže na hrdinu, díky čemuž byla Elizabeth donucena přehodnotit své předsudky a hodnoty. Darcyho vliv na děj je elementární, neboť jeho činy a vývoj rozvíjí hlavní zápletku a také jsou jím ovlivněny důležité aspekty jak děje tak postav.

George Wickham se jeví jako charismatický mladík, je však manipulativní a počíná si nemorálně, jedná jen ve svém vlastním zájmu. Pan Darcy je na druhou stranu i navzdory své prvotní pýše a aroganci čestný s pevnými morálními zásadami. Wickhamovy lži o Darcyových umocňují Elizabethiny předsudky vůči nim, avšak činy Darcyho donutí Elizabeth k introspekci a přehodnocení svých předsudků. Wickhamovo svedení Lydie odhaluje jeho skutečný charakter, a tak Elizabeth nemá už nejmenší pochybnosti o jeho zkaženosti a na druhou stranu zásah pana Darcyho v této delikátní záležitosti donutí Elizabeth přestat pochybovat o dobré povaze pana Darcyho a tak může děj dojít ke svému šťastnému konci.

Každá z těchto tří postav má v ději jinou úlohu a skrze jejich vzájemnou interakci se ukazují odlišné aspekty lidské povahy a odlišné vztahy, a tak je nám umožněno tyto postavy lépe zkoumat a pochopit.

3.1.2 *Lady Catherine de Bourgh a Caroline Bingleyová*

U těchto antagonistických postav se zaměřím na jejich přínos k ději a na to, jaký mají vliv na hlavní hrdiny.

Lady Catherine de Bourgh je nejurozenější postavou románu *Pýcha a předsudek*, je dcerou hraběte, ale její arogantní a domýšlivá hloupost v nás vyvolává odměřené opovržení.⁴⁰ Je bohatá, vlivná a představuje sociální překážku primárně pro Elizabeth. Autorka skrze ni pojednává o hlavních tématech tohoto románu – o pýše, předsudcích a také o problematice společenské hierarchie.

Lady Catherine, jakožto představitelka britské aristokracie vlastní panství Rosings Park. Je to dominantní postava, sebevědomá a nemá příliš v oblibě jedince, jež jsou vůči ní sociálně níže postavení. Není zvyklá na drzost, vzpurnost a odmlouvání (čehož se jí dostane v hojnější míře od slečny Elizabeth). Lady Catherine má o sobě a o svém postavení velmi vysoké mínění a je přesvědčena o své neomylnosti, což dává ostatním velice výrazně najevo – od ostatních vyžaduje poslušnost a podřízenost (proto je dokonalou patronkou pro pana Collinse, který je schopný tyto vlastnosti lady Catherine s vděčností poskytnout). Lady Catherine se snaží řídit životy ostatních – hlavně svého synovce pana Darcyho, jehož plánuje oženit se svou dcerou.

Jak jsem již výše zmínila, lady Catherine je patronkou pana Collinse a ten je jí velice zavázán, což jí nepřímo poskytuje moc nad rodinou Bennetů, neboť pan Collins je dědicem jejich majetku. Lady Catherine se také ze všech sil snaží zabránit sňatku mezi Elizabeth a panem Darcym z důvodu nedostatečného původu a vychování Elizabeth (kromě skutečnosti, že má s Darcym jiné plány). Odhodlanost, s níž jejich sňatek nechce lady Catherine povolit, pouze prohlubuje téma třídních nerovností a předsudků společnosti. Avšak paradoxně to, že lady Elizabeth s touto záležitostí konfrontuje a Elizabeth jí odmítne slíbit, že se za pana Darcyho nikdy neprovdá, Darcymu „dalo naději, již jsem se předtím neodvážil oddávat. Znáš vaši povahu natolik, abych si byl jist, že kdybyste byla proti mně stále ještě rozhodně a neoblomně zaujatá, zcela otevřeně a upřímně byste to lady Catherine doznala.“⁴¹ Podobný vliv, jako má na Elizabeth žádost o ruku pana Collinse – vidíme její růst a vývoj, jež se skrývají v její odvaze postavit se společenským dogmatům, na ni má konfrontace s lady Catherine – ukazuje se zde její odvaha postavit se autoritě a ukazuje se

⁴⁰ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 28.

⁴¹ AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, str. 376. ISBN 9788073353940.

také její síla charakteru. Elizabeth tato záležitost ještě utvrdí v jejích hodnotách a přesvědčeních a zároveň rozhodnutí Darcyho postavit se vůči své tetě dokazuje, jak se jeho charakter vyvinul a jak je schopen oprostít se od společenských předsudků zejména své společenské vrstvy.

Lady Catherine v ději hraje důležitou roli, neboť zosobňuje společenskou hierarchii a předsudky aristokracie – její postava odráží neochotu vyšší společenské třídy přijmout mezi sebe někoho z nižší společenské třídy – a také jsou díky ní hlavní postavy donuceny k seberozvoji – návštěva lady Catherine v domovině Bennetů má otestovat Elizabethino odhodlání a podřídít zkoušce i její city. Elizabeth tuto zkoušku dobře ustojí, lady Catherine ale na druhou stranu ke slečně podotkne: „Neloučím se s vámi, slečno Bennetová, nevyřizujte žádné poručení paní máti. Nezasluhujete tolik zdvořilosti. Rozhněvala jste mě na nejvyšší míru.“⁴²

Caroline Bingleyová je jednou ze sester Charlese Bingleyho a blízká přítelkyně pana Darcyho. Caroline se snaží využít svého šarmu a svého společenského postavení, aby dosáhla svých cílů.

Caroline Bingleyová je ambiciózní, inteligentní a atraktivní žena, jež se touží provdat za pana Darcyho a snaží se manipulovat lidmi kolem sebe, aby tohoto sňatku docílila. Do Darcyho přízně se snaží vetřít všemožnými způsoby – např. lichotkami či neustálým zájmem o jeho milovanou sestru Georgianu. Kvůli této aspiraci Caroline začne mít v nelibosti Elizabeth Bennetovou, protože v ní vidí velice vážnou konkurenci, o čemž ji přesvědčují Darcyho lichotky na osobu Elizabeth a celkově jeho chování vůči ní. V Caroline toto chování probudí žárlivost a snaží se Elizabeth v jeho očích různě snížit. Carolininy snahy Elizabeth ponížit (ať už před ní samotnou či za jejími zády před Darcym) na ni mají však opačný účinek – začne být více odhodlána čelit společenským předsudkům. A podobně tak na Darcyho, neboť když před ním Elizabeth kritizuje, Darcy učiní poznámku: „Přemítal jsem o tom, jak moc dovedou potěšit jiskrné oči ve tváři hezké ženy.“⁴³ A tyto oči nepatří žádné jiné ženě než slečně Elizabeth.

Postava Caroline Bingleyové tak slouží jako protipól k protagonistce – jak charakterem, tak také dynamikou namlouvání. Caroline se Darcymu líbí do přízně a snaží se docílit sňatku s ním, je nicméně povrchní, plytká a snobská, zatímco Elizabeth je úspěšnější, protože dokáže Darcyho zaujmout přirozenou inteligencí, upřímností, výmluvností a hlavně tím, že jím není uchváčena, jako právě Caroline.

⁴² Tamtéž, str. 368.

⁴³ Tamtéž, str. 30.

Caroline Bingleyová se také velice angažuje v životě svého bratra Charlese. Vidí totiž, jak moc se její bratr zamilovává do nejstarší slečny Bennetové – Jane a od tohoto svazku se jej snaží co nejvíce odradit, myslí si totiž, že Jane pro něj není dostatečně urozenou partií. S nepatřičností tohoto sňatku souhlasí také Darcy a společně zařídí odloučení Jane od Bingleyho. Tyto plány však trvají jen do chvíle, kdy mu Elizabeth při jeho žádosti o ruku vyčte, že „zničil, možná navždy, štěstí nejmilovanější sestry“⁴⁴, tato chvíle je prvním podnětem Darcyho, aby záležitosti dal do pořádku a nebránil této dvojici ve šťastném svazku.

Carolinina role antagonistky má opět za úkol donutit hlavní hrdinku k seberozvoji a podřídit zkoušce sílu jejího charakteru.

Podobně jako lady Catherine, i postava Caroline Bingleyové má za úkol zdůraznit hlavní témata románu, jako je pýcha, předsudek a chování lidí v odlišném společenském postavení. Dále jsou také podobně pyšné na své společenské postavení a nesnesou jedince, kteří jsou z nižších vrstev než ony samy. Jejich intriky a manipulace s hlavními postavami vnáší do děje dramatické zápletky, se kterými se protagonisté musí vypořádat. I když je jejich cílem oddělit od sebe Elizabeth a pana Darcyho, paradoxně svým počínáním donutí protagonisty k seberozvoji, čímž hlavní postavy dojdou ke svému šťastnému konci.

⁴⁴ Tamtéž, str. 200.

3.2 Analýza a komparace antagonistů románu *Opatství Northanger*

3.2.1 Gotické iluze Catherine Morlandové

Jsem přesvědčena, že tento román by se dal v tvorbě Jane Austenové označit za unikát. Jane Austenová se před tímto románem zaměřovala vždy na realistické prvky s dávkou společenské kritiky. U tohoto románu se nicméně rozhodla, že se spojí prvky různých žánrů a že se společenská kritika bude týkat pobláznění, jež v té době zažívaly mnohé mladé náruživé čtenářky.⁴⁵

Catherine je typická romantická hrdinka své doby, jejíž představivost je umocňována četbou gotických románů (zejména *Tajemství Udolfa* Ann Radcliffové). V gotických románech hrají důležitou roli děsivé hrady, temná tajemství a děsuplné postavy a Catherine je těmito romány tak uchválena, že si tyto záhady začne z knih přetahovat do svého života. Důvod, proč si Catherine takto přibarvuje realitu, je její naivita, nezkušenost a její sklony k idealizaci a dramatizaci reality. Tyto romány Catherine umožňují útěk do tajuplného a nebezpečného života, který však ostře kontrastuje s jejím reálným, všedním a poklidným životem.

Catherine se svými gotickými iluzemi do jisté míry připravuje o kritické nahlížení reality – gotické zápletky a motivy vidí všude kolem sebe, což ji nejednou dovede k různým omylům, a to jak ohledně situací, do nichž se dostává, tak ohledně lidí, s nimiž se setkává. A právě z tohoto důvodu jsou gotické iluze Catherine ne tak skrytým antagonistou příběhu – ovlivňuje jednání hlavní hrdinky, a tak i celého děje.

Gotické iluze se v Catherine probudí v plné síle, když odjede s bohatými rodinnými přáteli Allenovými do města Bath, kde mají setrvat několik týdnů. Tam „potkává Isabellu Thorpovou, která je zprvu klasickou důvěrnicí, jež známe z gotických románů (ačkoli skončí jako klasická záporná postava Austenové).“⁴⁶ S Isabellou se velice rychle spřátelí (mimo jiné i díky společnému zájmu o literaturu), avšak začne si rozumět také s Henrym a Eleanorou Tilneyovými, a jejichž otec Catherine po pár týdnech známosti pozve k nim na opatství. Celou cestu jí Henry vypráví strašidelné věci, které v opatství nalezne, což samozřejmě v Catherinině představivosti vykreslí gotický obrázek opatství. „S očekáváním ‚dlouhých, vlhkých chodeb, úzké cely a zborcenou kapli (...) nebo hrůzostrašné anály o nějaké nešťastné, osudovými ranami stíhané jeptišce,‘ avšak najde ‚moderní bránu, (...) upravenou,

⁴⁵ Pobláznění gotickými romány se jako vedlejší motiv objevuje už v *Emmě*, kdy Harriet dává panu Martinovi za úkol přečíst si *Lesní romanci* od Ann Radcliffové.

⁴⁶ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 130.

rovnou, jemným drceným štěrkem sypanou příjezdovou cestu, bez překážek, bez důvodu k obavám či neblahým předtuchám. (...)“⁴⁷ V její ložnici, která není ve většině ohledech ani zdaleka děsivá, najde záhadnou truhlu – obsahuje bavlněný ozdobný přehoz; později najde další truhlu, která ji tolik vystraší, že celou noc nezamhouří oka – ta obsahuje seznam prádla.“⁴⁸ Velice záhy začne podezřívát generála Tilneyho buďto z vraždy jeho manželky, anebo jejího uvěznění v krutých podmínkách a když se vydá tuto záležitost prozkoumat (což zahrnuje slídění v pokoji zesnulé paní Tilneyové), Henry ji velice rázně vytrhne z jejích iluzí gotických záhad a donutí ji podívat se na skutečnost tak, jak je, bez příkras. Opatství bylo pro Catherine symbolem gotických tajemství, její přehnaná očekávání jsou však rychle zklamána, když pozná, jak netajuplné ono místo je. Záhy nato je z opatství vykázána, myslí si, že je to kvůli narušení soukromí, jehož se v pokoji paní Tilneyové dopustila. Nicméně vše dospěje ke svému šťastnému konci poté, co jí Henry vyjeví své city.

Události na opatství ji donutí zamyslet se nad tím, jak přehnaně vidí realitu a uvědomí si, že skutečný svět není vždy plný záhad a neřestností jako romány, jež četla. Gotické iluze jsou tedy důležitým prvkem románu, neboť Catherine donutí, aby začala rozeznávat skutečnost od fikce, a tím dojde k osobnímu růstu – stane se zralejší a uvědomělejší.

Jane Austenová tak satirizuje tehdejší popularitu gotických románů a jejich vliv na mladé čtenářky, zdůrazňuje, jak tyto příběhy mohou zkreslovat realitu. Tímto románem také autorka vytvořila jedinečný literární styl, ve kterém kombinuje prvky gotických románů s líčením každodenního života.

⁴⁷ AUSTEN, Jane. *Opatství Northanger*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2009, str. 139–140, 160. ISBN 9788073352103.

⁴⁸ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 104.

3.2.2 *Isabella a John Thorpovi*

Sourozenci Isabella a John jsou vedlejšími antagonisty, neboť nijak zásadně nehýbou s dějem, avšak primárně díky Isabelle Catherine dojde k nějakému prvotnímu uvědomění o podlosti lidí a na druhou stranu díky postavě Johna vyniká Henry Tilney.

Isabella se s Catherine seznámí v Bathu a zprvu je Catherininou důvěrnicí. Isabella je charismatická a zdánlivě přátelská, avšak její pravá povaha je plna falše, manipulace a vypočítavosti. Svým šarmem a falešným přátelstvím se snaží získat přízeň Catherine a skrze manipulaci a vypočítavost se snaží dosáhnout svých cílů – společenského vzestupu a finančního zajištění. Isabella Catherine využívá, aby se dostala blíže k jejímu bratrovi, neboť je dědicem majetku Morlandů a nezkušená, důvěřivá Catherine, jež touží po přátelství, Isabelle její zájem věří.

Vystřízlivění z jejich naoko blízkého přátelství Catherine pocítí, když uvidí Isabellu, jak nepokrytě flirtuje s kapitánem Tilneym (bratrem Henryho) a poté, co se s kapitánem zasnoubí a Jamese opustí, Catherine si tak uvědomí její pravou povahu a také začne vidět faleš, jakou oplývá jejich přátelství.

Postavou Isabelly Jane Austenová kritizuje lidskou vypočítavost se snahou šplhat po společenském žebříčku – vykresluje, že tyto snahy vedou k morálnímu úpadku a zradě přátelství.

„John Thorpe slouží jako ostrý kontrast k Henrymu Tilneymu, neboť je hrubý, přičemž Henry je kultivovaný, John je také hloupý spíše než geniální, neomalovaný spíše než vkusný. Thorpe se objevuje na krátkou chvíli a záhy je zapomenut, je tím nejméně zajímavým autorčiným padouchem – možná částečně proto, že ten skutečný padouch tohoto díla (ačkoli docela pěkný) sestává z Catherininých gotických iluzí.“⁴⁹

John je sobecký a vypočítavý stejně jako jeho sestra a stejně jako jeho sestra se zajímá o Jamese Morlanda, tak ze stejných důvodů se John zajímá o Catherine – zajímá se o ni s vidinou potenciálního dědictví a společenského postavení, myslí si totiž, že bude dědičkou bohatého nemanželského páru – Allanů. Je to vlastně Johnovým přičiněním, že Catherine odcestuje s Tilneyovými na opatství Northanger, neboť se generálovi Tilneymu svěří, že je dědičkou majetků Allanů – což generála pobídne, aby povzbudil její a synovi sympatie pozváním na opatství.

⁴⁹ Tamtéž, str. 108.

Catherine „je [však] odrazena jeho [Johnovým] nekonečným tlacháním o slavných večírcích v jeho oxfordských pokojích, o závodech, střeleckých výpravách a lovu na lišku – ve všech, jak tvrdí, sehrál vůdčí a hrdinskou roli.

Ale jeho nejhorší vada tkví v jeho chování, když zatouží, aby jej Catherine doprovodila do Bristolu, kde (s Isabellou Thorpovou a Jamesem Morlandem) navštíví hrad Blaise.⁵⁰ Řekne mu, že si její společnost zamluvili Tilneovi, ale on odvětlí, že ti se už vypravili kočárem, a tudíž na procházku nepůjdou. A tak Catherine svolí, ale po cestě spatří Tilneyovi, jak jdou pěšky. Thorpe lhal – ale navzdory Catherininým naléhavým prosbám nezastaví. Catherine je rozzuřená a má nyní oči dokořán a vidí jeho pravou povahu – a od této chvíle se z děje velmi rychle vytrácí, zanechávajíc hrdinku bitvě se svými vlastními iluzemi. Čtenář je zanechán s pocitem, že John Thorpe je ten nejméně potřebný padouch Jane Austenové, a je snad nejméně zajímavý jak pro autorku, tak pro čtenáře.“⁵¹ John tak vytváří nepříjemné situace zejména mezi Catherine a jejími pravými přáteli – Henrym a Eleanorou.

Postava Johna představuje kritiku maskulinity a společenských očekávání, že muži dominují a manipulují – jeho chování ukazuje, že tato očekávání mohou být nepřitažlivá, až destruktivní.

Thorpovi nejenže způsobují řadu vypjatých situací a nedorozumění, ale nutí svými činy Catherine prohlédnout za závoj svých iluzí do reality a tím je v ní podnícen osobní růst. Jejich intriky a manipulace učí Catherine rozlišovat mezi pravými přáteli a falešnými projevy, což je klíčové pro její přerod z naivní dívky do dospívající ženy, jež si je vědoma svých hodnot.

⁵⁰ Blaise Castle je součástí ironie – nejedná se o žádnou slavnou rozlehlou gotickou ruinu, ale o umělou dekoraci, která je součástí parku.

⁵¹ Tamtéž, str. 109.

3.2.3 *Generál Tilney a Frederick Tilney*

Generál Tilney je otcem Henryho, Eleanor a kapitána Fredericka Tilneyových. Je to autoritativní a materialisticky založený muž, jehož činy a rozhodnutí mají velký vliv na ostatní postavy.

Generál Tilney očekává, že ho jeho děti budou poslouchat na slovo, nesnese neposlušnost a je silně orientován na majetek, finance a společenské postavení – dle čehož také hodnotí ostatní lidi. Je také bezohledný, neboť využívá své děti jako nástroje pro posílení svého společenského postavení a majetku – Eleanor zakázal vzít si lásku svého života, protože nebyl spokojen s jeho postavením (ke konci ale svolí, neboť tento dotyčný nabude velkého majetku).

K hlavní hrdince Catherine se zprvu (poté, co mu John Thorpe mylně vykreslil Catherine jakožto budoucí zaopatřenou dědičku) velmi pohostinný a laskavý, což v Catherine vyvolá mylný pocit přijetí. Když však generál Tilney zjistí skutečnou povahu Catherinina postavení, bez prodlení svůj postoj obrátí a vyžene ubohou Catherine v noci z opatství. Catherine se vrací domů s neporozuměním a ponížením.

Jane Austenová skrze generála Tilneyho kritizuje materialismus a společenské ambice a ukazuje, k jaké bezohlednosti a k jakému neštěstí můžou přílišné ambice vést. Také je nám díky němu přiblíženo téma moci a autority v rodině, jak sama Jane Austenová píše na konci románu: „... nechávám na úvaze komukoli, kdo se jí podujme, zda vlastním smyslem tohoto díla bylo vyzdvihnout rodičovskou tyranii, anebo pochválit synovskou neposlušnost.“⁵²

Frederick Tilney je nejstarší syn generála Tilneyho a po otci zdědil některé negativní rysy – manipulaci a bezohlednost. Frederick je pohledný, charismatický a svého šarmu bezohledně využívá k dosažení svých sobeckých cílů na úkor jiných lidí. Frederick flirtuje s Isabellou Thorpovou, i když ví, že je zasnoubena s Jamesem Morlandem, ale svádění žen bere jako povrchní zábavu. Jeho chování způsobuje Catherine značný zmatek a začne být znepokojena o svého bratra, Henry s Eleanor se snaží Catherine uchránit před jeho zkažeností a manipulacemi.

Autorka na jeho postavě ukazuje, jak (jeho) povrchní a lehkomyšlné chování může vést k emočnímu ublížení a ke konfliktům. Interakce mezi generálem a kapitánem Tilneovými odhaluje spletitost rodinných vztahů a otázky moci, loajality a individuální

⁵² AUSTEN, Jane. *Opatství Northhanger*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2009, str. 254. ISBN 9788073352103.

svobody. Překonání překážek, jež představují generál a kapitán, posiluje vztahy mezi hlavními postavami, a tak přispívá k jejich osobnímu vývoji.

4 Komparace antagonistů

4.1 Komparace antagonistů v obou dílech

4.1.1 *George Wickham a John Thorpe (a Frederick Tilney)*

George Wickham a John Thorpe spolu patří do kategorie „nevhodných nápadníků“ protagonistek románů Jane Austenové. Jak Wickham, tak Thorpe se snaží o zdiskreditování hlavního hrdiny, k čemuž jim dopomáhají lži a manipulace. Thorpe Catherine lže o „menších“ záležitostech ohledně Henryho, jako například, že Tilneyovi, se kterými měla jít Catherine na procházku, odjeli bez ní – u Tilneyových to však nevyvolá žádné silné negativní pocity vůči Catherine, jež byla obelhána, a tudíž do není žádnou velkou překážkou. Naproti tomu Wickham Elizabeth lže nejen o tom, co se stalo mezi ním a panem Darcym, ale lže i o charakteru pana Darcyho i jeho sestry Georgianny – to z Wickhama dělá skutečného zloducha. Podněcuje tak v Elizabeth tak její předsudky a neoprávněné špatné smýšlení. Avšak tyto lži nezůstanou neodkryty – když Darcy pochopí, od koho Elizabeth slyšela tyto pomluvy, neváhá jí je vyvrátit, a tak ukázat Wickhamovu zákeřnost a lživou povahu, což ji donutí přemítat o tom, do koho by měla v budoucnu vkládat důvěru a z jakého důvodu.

Je pravda, že Thorpe usiluje o manželský svazek s Catherine Morlandovou, neboť tuší, že by velice zbohatl, protože z jeho pohledu je Catherine budoucí dědičkou bohatých Allanových. Na druhou stranu George Wickham se také snaží dosáhnout co nejvýhodnějšího sňatku, jež by mu přinesl jak společenský vzestup, tak ekonomické zajištění. Je si dobře vědom, že ani jednoho by se ve sňatku s Elizabeth Bennetovou nedostalo, a tak se postupně od protagonistky vzdaluje k zámožnějším ženám, avšak mohli bychom polemizovat o tom, zda se u Wickhama přeci jen nenachází nějaké hlubší sympatie vůči protagonistce románu, či se jen snaží pošpinit v jejích očích pana Darcyho, neboť mu „ukřivdil“. Jednou z posledních velkých překážek mezi Elizabeth a Darcym je Wickhamův útěk s Lydií (neboť si tak mohl nečestný Wickham zajistit velký finanční příjem), avšak tato událost protagonisty ještě více sblíží.

Thorpe mizí z děje celkem záhy – od chvíle, kdy Catherine prohlédne jeho podlost se už o něm nezmíní a od jejího odjezdu na opatství o něm nevíme ani my, čtenáři. To však není případ Wickhama, ten s dějem hýbe prakticky od chvíle, kdy se s ním seznámíme. Neustále protagonistce a její rodině připravuje úskalí – až do samotného konce, neboť „přese všechno, co se stalo, neztrácel naději, že by se Darcy dal pohnout k tomu, aby mu pomohl udělat

kariéru a finančně ho zabezpečil.“⁵³ Už ale nepřipravuje protagonistům překážky, se kterými by si nedokázali společně poradit.

Frederick Tilney je okrajovým protagonistou, jehož role je odhalit pravou povahu Isabelly Thorpové a tak donutit Catherine sundat si svou masku naivity a prozívat (alespoň co se týká jejího přátelství s Isabellou). Myslím, že kdyby George Wickham byl bohatý, a tudíž by neměl potřebu oženit se z ekonomických důvodů, mohl by vést velice podobný životní styl jako Frederick Tilney, neboť povahové rysy už podobné mají.

Každý z těchto antagonistů hraje v ději jinou roli (rozdílné důležitosti), avšak všichni tři mají podobné povahové rysy, jejichž prostřednictvím se snaží dosáhnout svých cílů – manipulace, lži a licoměrnost.

⁵³ AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, str. 397. ISBN 9788073353940.

4.1.2 *Isabella Thorpová a Caroline Bingleyová*

Isabella Thorpová a Caroline Bingleyová jsou hlavními ženskými antagonistkami svých románů, avšak jejich funkce je značně odlišná.

Isabella se záměrně sblíží s Catherine, neboť se chce provdat za jejího bratra, dědice a jak již bylo zmíněno, její pravá povaha se odhalí jejím bezostyšným počínáním s kapitánem Tilneym. Poté, co si ji Frederick odmítne vzít, prosí Catherine, aby se za ní přimluvila u svého bratra – „S pomocí Tvého laskavého úsilí se to ale všechno napraví: – jen jeho jsem kdy milovala a mohu milovat, a věřím, že ho o tom dokážeš přesvědčit.“⁵⁴ Catherine ale už prohlédla Isabellinu faleš a odmítne se za ní přimluvit, chce na ni a jejich přátelství zapomenout – což Isabellu činí důležitou pro Catherinin osobní rozvoj. Po tomto incidentu se o Isabelle už nic nedozvídáme.

Caroline Bingleyová však slouží ke kritice snobství, povrchnosti a přehnaného důrazu na společenské postavení – Jane Austenová ukazuje, že vysoké postavení není automatickou zárukou morální či charakterové nadřazenosti.

Na počátku by se Caroline některému čtenáři mohla zdát sympatická, neboť se svou sestrou projevují zájem o Elizabeth, ale zejména o Jane. Elizabeth ale za jejich povrchním a naoko laskavém chování vidí aroganci, se kterou s její rodinou jednájí, avšak způsob, jakým se chovají k její nejmilejší sestře, ji trochu obměkčí. Milé a laskavé chování nicméně nebude trvat dlouho, neboť Caroline si začne všímat, že Elizabeth začíná pana Darcyho znepokojivě zajímat, a tak její náklonnost k Jane vystřídá nelibost k Elizabeth. Tudiž její přátelství s protagonistkou skoro ani nezačalo, natož aby si byly důvěrné – což ji odlišuje od Isabelly a od jejího vztahu s Catherine. Četné negativní komentáře, jež Caroline před Darcym směřuje vůči Elizabeth jej nijak neovlivní a když Bingley s rodinou a Darcym odjedou z Netherfieldu, Caroline na chvíli z děje vymizí. Zato na konci se dozvídáme, že ji „Darcy svým sňatkem hluboce ranil, jelikož však pokládala za moudré nevzdávat se možnosti být zvána na Pemberley, překonala svůj odpor, hořela pro Georgianu ještě víc než dřív, obskakovala Darcyho téměř stejně oddaně jako předtím a Elizabeth prokazovala veškerou povinnou úctu.“⁵⁵

Zde tedy spatřujeme, že hlavní ženské antagonistky hrají jak odlišnou roli v ději, tak mají jiný vztah s protagonistkami. Díky neupřímnému přátelství s Isabellou Catherine přijde

⁵⁴ AUSTEN, Jane. *Opatství Northhanger*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2009, str. 217. ISBN 9788073352103.

⁵⁵ AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, str. 399. ISBN 9788073353940.

o kus své naivity (které se dočista zbaví po kompletní zkušenosti na opatství) a Caroline slouží pro autorku jako kritika společenských poměrů a vůči Elizabeth slouží jako nepatrná překážka v jejím vztahu k Darcymu, avšak spíše než Elizabethinou je překážkou pro Jane a její vztah s Bingleym.

Jak je tomu však u románů Jane Austenové zvykem, vše dospěje ke šťastnému konci.

4.1.3 *Generál Tilney, lady Catherine de Bourgh a paní Bennetová*

Ani jedna z těchto postav není pravým antagonistou či antagonistkou, to však neznamená, že nemají vliv jak na děj, tak na postavy. Autorka skrze ně zejména kritizuje společenské hodnoty a normy, jež byly zmíněny v minulých kapitolách.

Generál Tilney je hrdý, materialisticky založený a velmi mu záleží na jeho společenském postavení – stejně jako lady Catherine. Nejvýznamnější roli generál sehraává na opatství, kam pozval Catherine, neboť poté, co ji odtamtud vyžene, Catherine prozře ze svých iluzí, a tak přímo napomůže jejímu vývoji. Avšak není to jen Catherine, komu pomůže k uvědomění – jakmile je Catherine vyhnána z opatství a vrátí se domů, navštíví ji Henry s jasným úmyslem požádat ji o ruku, i když ví, že s tím jeho otec nesouhlasí.

Lady Catherine je pyšná postarší paní, která se zaměřuje na ostatní – na vdavky pana Collinse, do nichž jej tlačí, či se stará o život synovce pana Darcyho, jehož chce oženit se svou dcerou. Když se s ním a s její dcerou Elizabeth poprvé setká, má z nich pocity, že „slečna de Bourgh ,vypadá stonavá a hádavá‘;⁵⁶ a lady Catherine je tak nesnesitelná, jak ji Wickham vylíčil.⁵⁷ Podobně jako generál Tilney vyžene Catherine z opatství, neboť není dostatečně bohatá a dá jí tak najevo, že se nehodí do jeho rodiny ani jako návštěva, tak lady Catherine se rozhodne navštívit Elizabeth a důrazně jí dát najevo, že je „osoba tak málo urozená, ... tak bezvýznamná, která nemá k naší rodině žádný vztah,⁵⁸ že není možné, aby se s jejím synovcem zasnoubila. Přese všechny její snahy odradit Elizabeth a Darcyho od sňatku se jí to nepodaří, neboť protagonisté vůči sobě v této chvíli chovají až příliš silné city, než aby je mohli ignorovat.

O vztahu generála Tilneyho k jeho dětem po svatbě Henryho a Catherine žádná zmínka není, ale v *Pýše a předsudku* se dozvídáme: „Lady Catherine synovec svou ženitbou nesmírně pobouřil, i popustila uzdu své vrozené otevřenosti a v odpovědi na dopis, jímž jí své záměry oznámil, použila tak silných výrazů, zvláště na adresu Elizabeth, že veškeré styky načas ustaly. Ale nakonec ho Elizabeth přemluvila, aby její urážky pominul a usmířil se s ní; teta ještě chvíli vzdorovala, ale pak svůj odpor překonala, buď z lásky k němu, nebo ze zvědavosti, jak si jeho žena vede, a milostivě přislíbila, že jim vykoná návštěvu na Pemberley, třebaže jeho háje byly pohaněny nejen přítomností takové paní, nýbrž

⁵⁶ Tamtéž, str. 168.

⁵⁷ WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967, str. 116.

⁵⁸ AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, str. 364. ISBN 9788073353940.

i návštěvami jejího londýnského strýce a tety.⁵⁹ Dle mého názoru se dá předpokládat, že generál Tilney k situaci přistoupil podobně jako lady Catherine v této citaci.

U postav, které myslí na vdavky svých dětí, nelze opomenout paní Bennetovou, jenž není antagonistkou v pravém slova smyslu, avšak její jednání často představuje pro hrdiny překážky. Paní Bennetová se však zcela odlišuje od přístupu, jež zaujímá generál Tilney a lady Catherine – je jí skutečně jedno, koho si její dcery vezmou za manžela. Dokonce je i nadšena ze sňatku Lydie a Wickhama, i když si není vědoma všech okolností, jež k němu vedly. Její touha provdat svých pět dcer byla nejednou překážkou opravdovému sňatku – Darcy ji například zaslechl, jak se pyšní, že se její Jane brzy provdá za pana Bingleyho, i když se znali teprve krátce. Tato skutečnost poněkud utvrdila Darcyho v nedostatku taktu rodiny Bennetových a začal být o to více znepokojen vztahem mezi Bingleym a Jane, což také vyústilo v jejich odloučení.

Paní Bennetová své dcery miluje nade vše, jen její prostořekost ne vždy pomáhá v hledání svazku pro její dcery.

Generál Tilney, lady Catherine i paní Bennetová se velice angažují v životech svých potomků, hlavním rozdílem mezi nimi je, že paní Bennetové na rozdíl od ostatních dvou příliš nezáleží na postavení vyvolených jejích svých dcer (i když samozřejmě si pro ně také přeje co nejlepší partii), záleží jí jen na tom, aby byly zaopatřené.

⁵⁹ Tamtéž, str. 399.

Závěr

Každý román Jane Austenové má svého antagonistu,⁶⁰ který jednak posouvá děj kupředu a jednak nutí zejména protagonistku k jakémusi prozření a vývoji. Antagonisté jsou hybateli děje, neboť před ostatní postavy umisťují překážky, se kterými si ostatní musí poradit – což většinou protagonisty, jež chtějí antagonisté oddělit, sblíží.

Je otázka, nakolik se antagonisté chovají zákeřně kvůli tomu, že mají takové chování v povaze a nakolik k tomu byli dotlačeni obecně přijímanými pravidly, jež v té době ve společnosti vládla – u určitých typů antagonistů máme možnost je buďto lehkovážně odsoudit jako řádné padouchy, anebo při snaze najít pro ně pochopení zjistíme, že kdyby žili v jiné době (s jinými společenskými pravidly), mohli by na ně s protagonistkou čekat jiný (možná šťastnější) osud. Například v *Rozumu a citu* je antagonistou Willoughby, jehož morální zkaženost je primárně odrazem společenských konvencí té doby. Je pravda, že jeho počínání, kdy svedl chráněnkou plukovníka Brandona, je neomluvitelné, avšak nad jeho počínáním vůči Marianne – kdy se v něm samém probudily sympatie, ale nakonec ji bez vysvětlení opustil (kvůli jiné, velice zámožné dívce), by se dalo přemýšlet, zda by se takto zachoval, nenutila-li by jej k tomu nutnost ekonomického zajištění té doby.

Na druhou stranu, se v románech Jane Austenové objevují skutečně zákeřné antagonistické postavy, jejichž údělem je umocnit nespravedlivé soudy protagonistky, a tak ji vystavit zkouškám jejího charakteru a hodnot. Do této skupiny by dozajista patřil George Wickham a dle mého mínění také gotické iluze Catherine Morlandové jakožto její hlavní překážka v příběhu.

Antagonisty této autorky můžeme rozřadit do mnoha kategorií. Mezi nevhodné nápadníky patří George Wickham a pan Collins, jež jsou skutečně neakceptovatelnými manželskými alternativami Elizabeth Bennetové; dále John Thorpe s Frederickem Tilneym – John jakožto nevhodný nápadník Catherine a Frederick jakožto nevhodný nápadník Isabelly.⁶¹ Další kategorií jsou antagonisté, kteří se zprvu jeví jako postavy kladné – do této skupiny opět patří Wickham, neboť jeho příjemné vystupování na chvíli zamlží Elizabethin úsudek (do té doby, než jí Darcy odhalí jeho skutečnou povahu) či Caroline Bingleyová, jež se zprvu zdá jako přítelkyně Jane a Elizabeth, avšak její skutečná povaha se vyjeví ve chvíli, kdy k jedné z jmenovaných obrátí svou náklonnost předmět jejího zájmu – pan Darcy; z románu *Opatství Northanger* do této kategorie patří Isabella Thorpová, jejíž sobecké

⁶⁰ Možná až na *Emmu*, Frank Churchill není nazírán jako antagonist.

⁶¹ Avšak by byla na místě polemika, zda není Frederick *ten pravý* nápadník pro Isabellu, uvážíme-li jejich antagonistickou roli v ději.

pohnutky nás zpočátku nutí si myslet, že její náklonnost ke Catherine je upřímná a nezištná. Mezi postavy, jež se zpočátku jeví jako záporné, avšak byly rozpoznány jako postavy kladné, patří samotný pan Darcy. Jeho zprvu pyšné a arogantní vystupování nás o něm nutí přemýšlet jako o antagonistovi, avšak přičiněním skutečného antagonisty románu se nám vyjeví Darcyho skutečná povaha, jež je hodna hlavního hrdiny. Postava pana Darcyho, dle mého mínění, započala světový nesmrtelný motiv, kdy hlavní hrdinka chová k hlavnímu hrdinovi značně negativní emoce, avšak postupem času zjistí, že jsou její city k němu čím dál silnější – tento oblíbený fenomén můžeme sledovat jak v literatuře, tak například i v kinematografii do dnešní doby.

Skutečně autoritativních postav je v románech pomálu, avšak v *Pýše a předsudku* vystupují postavy lady Catherine a také paní a pan Bennetovi. Lady Catherine a paní Bennetová myslí hlavně na sňatek svých dětí, a i když je paní Bennetová svolná k „jakékoli“ volbě manžela svých dcer, lady Catherine chce vdát svou dceru pouze za jednoho muže a velice těžce snáší, když se pan Darcy ožení s Elizabeth Bennetovou, jíž lady Catherine skutečně pohrdá a nezdráhá se to dát najevo.

V této kategorii se nabízí srovnání pana Benneta s generálem Tilneym – oba jsou otcové s určitou dávkou autority, nicméně jejich povahy by těžko mohly být odlišnější. Pan Bennet má za svou oblíbenkyni mezi dcerami Elizabeth – u té jediné řeší, za koho se provdá, neboť ji tak hluboce miluje: „Nemohl bych se s tebou, svou drahou Lízinkou, rozloučit kvůli někomu, kdo by tě nebyl hoden.“⁶² V kontrastu s panem Bennetem generál Tilney vyžaduje, aby si jeho děti našly co nejvýhodnější sňatek jak z ekonomického hlediska, tak aby to byl sňatek nejlépe s někým výše postaveným. Nepřemýšlí, jestli jeho děti takový sňatek učiní šťastnými – což je zásadní rozdíl mezi ním a panem Bennetem.

Antagonisté v románech hrají odlišné role – někdo slouží jako kritika společenských poměrů a konvencí, určitých charakterových vlastností či jako kontrast k hlavnímu hrdinovi a někteří jsou překážkami pro protagonisty k docílení štěstí. Ať už je jejich role jakákoli, pro děj zůstávají důležití, neboť to jsou právě antagonisté, kdo nám nabízí vhled do problematických zákoutí lidské povahy a nabízí nám cestu, jak se s těmito zákoutími vypořádat, nebo nám nabízí pohled, kam nás dovedou, pokud nás pohltní. Antagonisté jsou stejně důležité postavy jako protagonisté a v románech z přelomu sedmnáctého a osmnáctého století z pera Jane Austenové to platí dvojnásob.

⁶² Tamtéž, str. 387.

Bibliografie

ABRAMS, M. H. *Glossary of Literary Terms*. Boston, MA: Thomson, Wadsworth, 2005.

AUSTEN, Jane. *Opatství Northanger*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2009, ISBN 9788073352103.

AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Vyd. 10. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2015, ISBN 9788073353940.

DEIRDRE, David. (Ed.). *The Cambridge companion to the Victorian novel*. Cambridge University Press, 2001.

DUCKWORTH, Alistair M. *The improvement of the estate: A Study of Jane Austen's Novels*, 1971.

HAWKRIDGE, A. *Jane and her gentlemen: Jane Austen and the Men in Her Life and Novels*. Peter Owen Publisher, 2000.

NASH, G. & AUSTEN, J. *Pride and prejudice: Notes*, Logman, 1980.

RICHARDSON, A. *Literature, education, and romanticism: reading as social practice, 1780-1832* (No. 8). Cambridge University Press, 1994.

WATT, I. P. *The Rise of the Novel, Studies in Defoe, Richardson and Fielding*. Chatto and Windus, 1957.

WORSLEY, Lucy. *Jane Austenová: biografie*. Přeložila Runka ŽALUDOVÁ. V Praze: Sloart, 2018.

WRIGHT, Andrew H. *Jane Austen's novels: a study in structure*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, Anglie, 1967.